

نقش شبکه‌های اجتماعی همراه در مناسبات نسلی دانشجویان دانشگاه علامه طباطبایی

سیدرضا نقیب‌السادات^۱، جواد صادقی^۲، مهناز خمسه^۳

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۴/۱ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۶/۳

چکیده

در دهه‌های اخیر، شبکه‌های اجتماعی همراه، مورد توجه بسیاری از افراد جامعه قرار گرفته‌اند، چرا که این شبکه‌ها، از عوامل ظهور و شکل‌گیری اشکال جدیدی از ارتباطات انسانی هستند. امروزه گسترش روزافزون استفاده از این شبکه‌ها در میان جوانان و تبدیل شدن آنها به ابژه‌های مشترک نسلی، توجه پژوهشگران علوم ارتباطات را به بررسی نقش و پیامدهای این شبکه‌ها بر روابط بین نسلی جوانان با والدین معطوف کرده است. هدف اصلی این پژوهش، شناخت نقش شبکه‌های اجتماعی همراه در مناسبات نسلی دانشجویان دانشگاه علامه طباطبایی است. روش پژوهش، پیمایشی و ابزار گردآوری داده‌ها نیز پرسش‌نامه^۴ محقق‌ساخته است. با استفاده از فرمول کوکران، از جامعه آماری- که تمام دانشجویان شاغل به تحصیل در دانشکده‌های ارتباطات، حقوق و علوم سیاسی دانشگاه علامه طباطبایی را شامل می‌شد- ۴۰۰ نفر به‌عنوان حجم نمونه انتخاب و بررسی شدند. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد بین مدت‌زمان استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه و تحکیم مناسبات نسلی دانشجویان با والدین، هم‌بستگی منفی وجود دارد. همچنین بین مدت‌زمان استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه و نوع مناسبات نسلی دانشجویان، به‌لحاظ انسجام و هم‌بستگی، روابط چهره‌به‌چهره با والدین و اعضای خانواده و میان میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه و نوع مناسبات نسلی دانشجویان، از منظر تضعیف پیوند عاطفی در خانواده، رابطه^۵ معناداری وجود دارد. در مقابل، بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه و نوع مناسبات نسلی دانشجویان، از منظر شکاف نگرشی در خانواده، رابطه^۶ معنادار تأیید شده است. شبکه‌های اجتماعی همراه، روند نوسازی در عرصه^۷ روابط خانوادگی را تسریع و پیوندهای سنتی در خانواده را تضعیف می‌کنند، در این زمینه، با تقویت پیوندهای عاطفی میان والدین و فرزندان، می‌توان از بروز بسیاری از عواقب جبران‌ناپذیر جلوگیری کرد.

واژه‌های کلیدی

شبکه‌های اجتماعی، مناسبات نسلی، شبکه‌های اجتماعی همراه، روابط بین نسلی، جوانان.

* این مقاله بر اساس نظر گروه دبیران و سردبیر فصلنامه، پژوهشی است.

۱. دانشیار، دانشکده^۸ علوم ارتباطات، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران. naghibulsadat@yahoo.com
۲. کارشناسی‌ارشد علوم ارتباطات اجتماعی، گروه ژورنالیسم و خبر، دانشکده^۹ ارتباطات و رسانه، دانشگاه صداوسیما، تهران، ایران. (نویسنده^{۱۰} مسئول) javadsadeghi1992@yahoo.com
۳. کارشناسی‌ارشد علوم ارتباطات اجتماعی، گروه ارتباطات، دانشکده^{۱۱} علوم ارتباطات، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران. mahnaz_khamseh@atu.ac.ir

مقدمه

در دهه‌های اخیر در میان چندرسانه‌ای‌ها، شبکه‌های اجتماعی همراه (تلفیق دو فناوری تلفن‌های همراه هوشمند و شبکه‌های اجتماعی) مورد توجه بسیاری از افراد قرار گرفته‌اند، چرا که این شبکه‌ها، ترکیبی از تمامی رسانه‌های دیداری، شنیداری، نوشتاری و گفتاری را فراهم آورده‌اند و از عوامل ظهور و شکل‌گیری اشکال جدیدی از تعاملات اجتماعی هستند. اینک بخش عظیمی از تعاملات اجتماعی بشر، دچار تحول رسانه‌ای ارتباطی شده است؛ به‌طوریکه افراد در گذشته، برای برقراری ارتباط و تبادل اطلاعات، محدود به یک زمان و مکان فیزیکی مشترک بودند، اما با گذشت زمان و به‌پاری ارتباطات مجازی، تعاملات رودررو از جبر زمان و مکان فیزیکی خارج شده و قسمت اعظمی از لایه‌های زندگی بشر، تحت‌تأثیر این تحولات قرار گرفته است؛ از جمله روابط و مناسبات نسلی خانوادگی که با شتاب روزافزون ارتباطات الکترونیکی دستخوش تغییرات اساسی شده است.

دگرگونی‌های رخ داده در چند دههٔ اخیر، نشان می‌دهند که نسل امروز، در معرض جریان وسیع اطلاعات قرار دارند و ارتباطات آنها در دنیای پیشرفته، موجب پیدایش پیدری ارزش‌های نو شده است؛ به‌طوریکه تعاملات فرزند و والدین در درون بنیادی‌ترین مرکز شکل‌گیری ساختار فرد یعنی خانواده، در معرض چالش‌های جدی قرار گرفته؛ چالش‌هایی که شکل سنتی خانوادهٔ ایرانی را با تغییراتی اساسی مواجه نموده است. در این روند، استفاده از فناوری شبکه‌های اجتماعی، از عوامل زمینه‌ساز تحولات میان نسل امروز (فرزند) و نسل دیروز (والدین) است که امکان بروز فاصله و تفاوت در مناسبات بین نسلی خانواده را افزایش داده و جوهرهٔ ارزش‌ها و هنجارهای جامعه را دگرگون ساخته است. شاید هیچ‌یک از نوآوری‌های بشر، مانند ارتباطات مجازی، تا این اندازه موجب ایجاد تغییر و دگرگونی در روابط میان نسل‌ها نشده است. این تحولات می‌تواند طیفی از نتایج بالقوه مثبت و منفی را در زمینهٔ تعاملات میان فرزندان و والدین، به همراه داشته باشد. در باب نقش شبکه‌های اجتماعی در تعاملات و ارتباطات افراد دو دیدگاه عمده وجود دارد: دیدگاه نخست از منظر خوش‌بینانه به ارتباطات مجازی می‌نگرد، براساس این دیدگاه، شبکه‌های اجتماعی، پیشرفت و دگرگونی را در جوامع به وجود آورده و نقشی مثبت در ایجاد روابط و تعاملات افراد ایفا می‌کنند. نیاز روزافزون افراد به

رسانه‌های جدید- به‌ویژه شبکه‌های اجتماعی همراه- فرصت‌های بسیاری را برای کاربران در انسجام ملی، مشارکت سیاسی و همدلی اجتماعی فراهم ساخته و فارغ از الزاماتی همچون: جنسیت، طبقه، قوم، نژاد و مکان، در قالب کارکردهای متنوع، به نیازهای جامعه پاسخ می‌گویند، کارکردهایی همچون: اطلاع‌رسانی، پوشش خبری، انتقال اطلاعات علمی و آموزشی، پرکردن اوقات فراغت و سرگرمی. این گروه، فضای مجازی را پشتوانه اشکال نوین ارتباطات الکترونیکی می‌دانند که سبب تقویت و تکامل روابط فیزیکی کنونی می‌شود. این شبکه‌ها امکان برقراری ارتباط افراد را با خانواده، دوستان، آشنایان و خویشان و حتی افرادی که در سفرهای خارج به سر می‌برند، فراهم می‌کند. شبکه‌های اجتماعی، امکان شکل‌گیری اجتماعات جدید را برای کاربران فراهم می‌کنند. این اجتماعات آنلاین، می‌توانند حول محور علایق مشترک کاربران شکل بگیرند. در دهه‌های اخیر، ایرانی‌ها بخش وسیعی از فضای مجازی را شکل داده‌اند و حجم عظیمی از وبسایت‌ها و شبکه‌های اینترنتی، به ایران، ایرانیان و مسائل مرتبط با جامعه و فرهنگ ایرانی اختصاص داشته است (نیازی و نصرآبادی، ۱۳۹۰: ۱۴-۱۳).

دیدگاه دوم از دریچه‌ای دیگر به ارتباطات مجازی نگاه می‌کند، براساس آن: شبکه‌های اجتماعی مجازی، فرایند جامعه‌پذیری نسل جدید را بر عهده دارند و باعث از بین رفتن وحدت ارزشی و جایگزینی کثرت ارزشی شده‌اند، این شبکه‌ها با ایجاد حدّ و مرزها و محدودیت‌ها در برقراری ارتباطات رو در رو میان افراد، سبب سست شدن تعاملات در درون روابط خانوادگی شده و نهایتاً انسان را به ازهم‌گسیختگی و از خودبیگانگی می‌کشانند. امروزه در خانواده‌ها والدین و فرزندان، ساعت‌های متمادی در کنار یکدیگر می‌نشینند، بدون آن که حرفی برای گفتن داشته باشند. اغلب افراد در درون محیط خانواده، سرگرم رایانه‌های شخصی و تلفن‌های همراه خود هستند. حامیان این دیدگاه، بر این باورند که هر قدر اوقات بیشتری صرف شبکه‌های اجتماعی شود، فاصله افراد در تعامل با خانواده افزایش یافته و روابط رو در رو و عمیق خانوادگی کمرنگ می‌گردد. همان‌طور که در سال‌های اخیر، نتایج برخی از پژوهش‌ها، نشانگر برجسته شدن مسئله شکاف و گسست روابط بین‌نسلی فرزندان با والدین در ایران است که یکی از عوامل مهم و تأثیرگذار آن، شبکه‌های اجتماعی بوده که ساختارهای فرهنگی و اجتماعی جامعه

نقش شبکه‌های اجتماعی همراه در مناسبات نسلی ...

را در میان جوانان دگرگون ساخته است. به عبارت دیگر، در خانواده معاصر، به دلایلی مختلف، مانند: افزایش فردگرایی، اهمیت یافتن حقوق فردی، کاهش اقتدار والدین (به‌ویژه پدر) و افزایش سریع ارتباطات جمعی، فرزندان فاصله بیشتری با والدین پیدا کرده‌اند (زمانیان، ۱۳۸۷: ۸۱).

بنابراین، حضور شبکه‌های اجتماعی همراه در دوران معاصر و تغییر نیازهای قشر جوان، در تحول الگوهای فرهنگی و اجتماعی جامعه، عاملی مؤثر است و ممکن است موجب ایجاد شکاف‌های فرهنگی و اجتماعی و حتی شکاف‌های نسلی میان فرزندان و والدین شود. به نظر می‌رسد مدیریت روابط نسلی در دنیای امروز، برای انتظام و پویایی فرهنگی و اجتماعی از اهمیتی فوق‌العاده برخوردار باشد. مسئله اصلی در این پژوهش، نقش شبکه‌های اجتماعی همراه در مناسبات نسلی دانشجویان است؛ دانشجویان به دلیل فرهیختگی و جایگاه‌شان به‌عنوان سرمایه اجتماعی یک ملت، نقشی تأثیرگذار در تحولات سیاسی، فرهنگی و اجتماعی یک جامعه ایفا می‌کنند و ضروری است نسبت به این قشر از جامعه، حساس و دقیق عمل شود. از این رو، شناخت نقش شبکه‌های اجتماعی در زندگی دانشجویان، تلاشی است برای حفظ و مراقبت از آینده‌سازان جامعه. در این پژوهش، نقش شبکه‌های اجتماعی همراه، متغیر مستقل و مناسبات نسلی دانشجویان، متغیر وابسته را شکل می‌دهند. همچنین برای یافتن مصادیق عینی و سنجش‌پذیر و شناسایی جلوه‌های مشاهده‌پذیر مناسبات نسلی، شش شاخص عمده با نظرات و پیشنهادهای کارشناسان مدنظر قرار گرفت که عبارت‌اند از: نحوه گذراندن اوقات فراغت دانشجویان، پیامدهای وضعیت موجود بر انسجام و هم‌بستگی خانوادگی، روابط چهره به چهره فرزندان با والدین، نقش این شبکه‌ها در تضعیف پیوند عاطفی، شکاف نگرشی در خانواده و انتقال ارزش‌ها و باورها در خانواده. با توجه به اهمیت نقش شبکه‌های اجتماعی همراه و فهم مناسبات نسلی دانشجویان و نوع تعاملات آنها با والدین و اعضای خانواده، به دنبال پاسخ به سؤال اصلی پژوهش هستیم که عبارت است از: شبکه‌های اجتماعی همراه چه نقشی در مناسبات نسلی دانشجویان ایفا می‌کنند؟

پیشینه پژوهش

جامعه در حال توسعه ایران، در کمتر از سه دهه، تغییر و تحولات عمیقی را به خود دیده و تغییرات گسترده‌ای را در فرایند نوسازی، تجربه کرده است، از این رو، مطالعه درخصوص نسل‌ها، همبستگی و روابط بین نسلی و نقش شبکه‌های اجتماعی همراه در تعاملات خانوادگی، ضرورت دارد، به‌ویژه که این مسئله، تاکنون کمتر موضوع تحقیق- به‌خصوص در ایران- بوده است. درخصوص نوآوری پژوهش می‌توان گفت با ظهور تکنولوژی‌های نوین ارتباطات الکترونیک، روابط چهره به چهره افراد متحول گردیده و از سطوح مختلفی مانند: سطح کلامی، غیرکلامی و تعامل مستقیم عبور کرده و ترکیبی دگرپس شده از ارتباطات، نمود یافته است. با حضور در شبکه‌های اجتماعی همراه و جهانی شدن تکنولوژی و فرهنگ، مرزهای جغرافیایی، در هم شکسته و معادلات زمانی و مکانی گذشته، بر هم خورده است، به‌طوری‌که فشردگی فاصله‌ها موجب شده نسل جدید در هر جامعه‌ای- جدا از مسائل مرتبط با روحيات و شرایط محیطی خود- از طریق این شبکه‌ها در معرض ارزش‌ها، هنجارها و فرهنگ‌های گوناگون قرار بگیرد و این امر، منجر به گسست و شکاف نسلی میان افراد با نسل قبل شده است. به‌دلیل گستردگی حوزه شبکه‌های اجتماعی همراه در جوامع امروزی و برخورداری این پدیده از ویژگی سبب بودن و حرکت پیامدارانه، لازم است همگام با رشد و تکامل تکنولوژی و محتوایی این شبکه‌ها، در ابعاد مختلف- و به‌ویژه در زمینه نقش آنها در تحولات روابط بین نسلی- مطالعه علمی و پژوهشی دقیق صورت بگیرد. از عوامل اهمیت یافتن مطالعه نسل‌ها در کشورهای درحال توسعه، می‌توان به رشد فزاینده تکنولوژی‌های ارتباطی اشاره کرد. از آن جا که اکنون، جامعه ایران در حال گذار از مرحله سنت به مدرنیته است، شرایط ایجاد تفاوت و فاصله نسل‌ها در بین جوانان و والدین به وضوح دیده می‌شود. در سال‌های اخیر، رشد بی‌امان شبکه‌های اجتماعی همراه، توجه صدها میلیون کاربر را- با هر انگیزه‌ای- به خود جلب کرده است؛ در این میان، قشر جوان، جزء کاربران و مصرف‌کنندگان علاقه‌مند به فضای مجازی هستند که ممکن است به‌دلیل حضور در عصر اینترنت و شبکه‌های اجتماعی همراه، تجارب نسلی متفاوتی را به خود دیده و حس مشترک و همدلی آنها با نسل قبل کمرنگ گردد. آنچه ضرورت توجه به موضوع میزان حضور جوانان و

نقش شبکه‌های اجتماعی همراه در مناسبات نسلی ...

به‌ویژه دانشجویان- در شبکه‌های اجتماعی را بیشتر می‌سازد، علاقه‌ای است که جوانان به دلیل جذابیت ساختارهای اجتماع شبکه‌ای و ارضای نیازهای اجتماعی، با عضویت در این شبکه‌ها به دست می‌آورند.

ازجمله تحقیقات انجام‌شده در ایران، می‌توان به پژوهش غفوری و صالحی (۱۳۹۹) اشاره کرد که با عنوان «تجربه زیسته بزرگسالان از فرصت‌ها و تهدیدهای فضای مجازی» انجام شده است؛ آنها دریافتند استفاده از اینترنت، سبب دگرگونی ارزش‌ها شده و این فضا بر سلامت خانواده و روابط خانوادگی و اجتماعی نیز تأثیرگذار است؛ به‌طوری‌که میزان استفاده از اینترنت، می‌تواند روابط بین اعضای خانواده- به‌ویژه زوجین- را از روابط رودررو به روابط مجازی، تغییر دهد و زمینه‌ساز ایجاد دلسردی و گاهی جدایی عاطفی شود.

پژوهش شالچی و کلاهی (۱۳۹۷) با هدف بررسی نقش شکاف میان‌نسلی در تبیین آسیب‌پذیری در مقابل اعتیاد به اینترنت در نوجوانان، نشان می‌دهد یکی از دلایل اصلی شکاف میان‌نسلی، فقدان ارتباط میان والدین و فرزندان است. در چنین شرایطی، نوجوانان برای جبران این کمبود، خود را با اینترنت و فناوری‌های جدید مشغول می‌کنند و اهمیت خانواده و روابط خانوادگی و اجتماعی را نادیده می‌گیرند. همچنین نوجوانان تأثیر بیشتری از اینترنت می‌پذیرند و اوقات فراغت خود را به فضای مجازی اختصاص می‌دهند.

علیزاده و محمدی (۱۳۹۴) در بررسی نقش رسانه اجتماعی وایبر در شکل‌گیری هویت نسلی جوانان، دریافتند که وایبر، مانند دیگر شبکه‌های اجتماعی آنلاین، در حال تبدیل شدن به ابژه نسلی برای جوانان است که نوعی افتراق هویتی را بین آنها و نسل‌های دیگر به وجود آورده و سبب تقویت شکاف نسلی میان افراد و خانواده آنان می‌شود.

پژوهش فتحی و مطلق (۱۳۹۰) با هدف تبیین نقش فناوری‌های ارتباطی نوین همچون اینترنت در فاصله نسلی، نشان می‌دهد جوانان بیشتر اوقات فراغت خود را در اینترنت گذرانده و حضور در دنیای مجازی، سبب شده خودگشودگی را بیشتر با فضای مجازی تجربه کنند تا با والدین خود. همچنین استفاده مداوم از شبکه‌های اجتماعی، زمینه فردگرایی را مهیا ساخته و سطح تعامل بین افراد خانواده را کاهش داده است.

ذکایی و ولی‌زاده (۱۳۸۸) در پژوهشی با عنوان «فرهنگ جوانان و تلفن همراه» به این نتایج دست یافتند که جوانان، برقراری روابط دور از نظارت خانواده، گسترش روابط دوستی و عاطفی، احساس امنیت و اعتماد به نفس را از جمله مهم‌ترین امکاناتی می‌دانند که تلفن همراه در اختیار آنها می‌گذارد. تلفن همراه، آزادی و استقلال بیشتری را برای جوانان فراهم می‌آورد و به نوعی، جایگزین خانواده یا سایر افراد نزدیکی می‌شود که بودن در کنار آنها به جوانان احساس امنیت می‌دهد، بنابراین، فرایند فردیت یافتن جوانان را تقویت می‌کند.

در پژوهش‌های انجام‌شده در خارج از ایران، سعیدا سلطان (۲۰۱۷) در مطالعه‌ای با هدف بررسی رابطه میان استفاده از شبکه‌های اجتماعی و تأثیرات آن بر روابط خانوادگی در بین جوانان، دریافت که استفاده از شبکه‌های اجتماعی همچون فیس‌بوک و اینستاگرام، منجر به محدودیت زمان برقراری ارتباط با اعضای خانواده و همچنین تضعیف انسجام و همبستگی روابط میان جوانان و والدین می‌گردد که این روند، گسست روابط خانوادگی را به دنبال دارد.

برایان و دونگی (۲۰۱۵) در پژوهشی با هدف تأثیر رسانه‌های اجتماعی بر تفاوت‌های نسلی، دریافتند میان نسل‌های قدیم و بومیان دیجیتال، تفاوت نسلی بارزی وجود دارد. براساس این پژوهش، رسانه‌های اجتماعی برای تعامل با خانواده و خویشاوندان، مفید واقع نشده و با استفاده از آنها، الگوهای همبستگی میان افراد مسن و جوان تا حدودی دچار دگرگونی شده است.

دیگو و همکارانش (۲۰۱۳) در پژوهشی با هدف درک تعاملات بین‌نسلی درون خانواده، سه نسل جوانان، بزرگسالان و سالخوردگان را مورد بررسی قرار دادند. یافته‌ها نشان می‌دهد استفاده از خدمات شبکه‌های اجتماعی، الگوهای تعامل ارتباط بین‌نسلی را به چالش کشیده و بر سلامت جسمی و روانی افراد مسن، تأثیر منفی می‌گذارد. همچنین سبب تفاوت در دوره‌های زمانی که اعضای خانواده در کنار یکدیگر هستند، شده و در تعاملات هم‌زمان و غیرهم‌زمان با خانواده، تأثیر منفی می‌گذارد.

یونان چن، جینگ ون و بو زی (۲۰۱۲) در بررسی الگوهای ارتباطی مبتنی بر بازی‌های شبکه‌های اجتماعی، به این سوال پاسخ داده‌اند: چگونه

شبکه‌های اجتماعی، بر روابط خانوادگی بین نسل‌ها تأثیر می‌گذارد؟ آنها دریافتند ارتباطات مبتنی بر شبکه‌های اجتماعی، جایگزین ارتباط چهره‌به‌چهره نشده، اما لایه جدیدی را به الگوهای ارتباطی موجود در خانواده اضافه کرده است؛ در نتیجه، ابزار جدیدی است برای فراهم آوردن روابط میان نسلی اعضای خانواده تا در تماس مستقیم با یکدیگر باشند.

کاوری سابرامانیام و دیوید اسماهیل (۲۰۱۱) در پژوهشی با عنوان «صمیمیت و اینترنت»، روابط گروه همسالان، روابط عاشقانه و روابط درون خانواده، در زندگی جوانان را مورد بررسی قرار دادند. یافته‌ها نشان می‌دهد پیام‌رسان‌های فوری، عمدتاً جایگزین گفت‌وگوهای شخصی و تعاملات رو در رو با همسالان شده است و شرایط ارتباط با افراد ناشناس و ایجاد روابط عاشقانه سطحی را فراهم می‌کنند. همچنین میزان استفاده از تلفن همراه و شبکه‌های اجتماعی، سبب محدود شدن ارتباط چهره‌به‌چهره با اعضای خانواده و خویشاوندان شده که این امر، سبب تغییر در نقش‌های سنتی خانواده و اختلال در روابط خانوادگی شده است.

مفاهیم و مبانی نظری پژوهش

شبکه‌های اجتماعی همراه

شبکه‌های اجتماعی همراه، نسل جدیدی از وبگاه‌های اینترنتی مستقر در تلفن همراه هوشمند هستند. در این وبگاه‌ها، کاربران اینترنتی تلفن همراه، حول محوری مشترک، به‌صورت مجازی، دور یکدیگر جمع می‌شوند و اجتماعات آنلاین را تشکیل می‌دهند (کیان و قلی‌پور، ۱۳۹۵: ۱۰۶). آنها ضمن برقراری ارتباط تعاملی با یک شخص یا گروه، با سایر افراد و گروه‌های مرتبط با وی نیز در ارتباط قرار گرفته و به‌صورت داوطلبانه و انتخابی، به تبادل و اشتراک‌گذاری افکار، عقاید و علاقه‌مندی‌های خود می‌پردازند و این نقطه‌قوت و قدرت شبکه‌های اجتماعی مجازی، خصوصاً شبکه‌های مبتنی بر تلفن همراه است (زمانی، ۱۳۹۴: ۴۷). این شبکه‌ها از مؤلفه‌هایی همچون: پروفایل (نمایه)، وال (دیوار)، صفحات، گروه‌ها و کانال‌های ارتباطی که زیرساخت‌های اصلی آن را تشکیل می‌دهند، شکل گرفته‌اند؛ حاوی اطلاعات متکثر و متنوع بوده و به‌صورت بخشی از واقعیت اجتماعی عصر

نقش شبکه‌های اجتماعی همراه در مناسبات نسلی ...

جدید، فضای اصلی تعامل‌های اجتماعی را کم‌وبیش در اختیار گرفته‌اند. در چنین شرایطی، الگوهای ارتباط اجتماعی، بیش از پیش، دچار تغییر و تحول شده و ثبات و تعادل اجتماعی که براساس شبکه‌های ارتباطی عصر صنعتی به وجود آمده بود را به چالش کشیده است (کاستلز، ۱۳۸۰: ۱۸).

ویژگی‌ها و قابلیت‌های این شبکه‌ها بسیار متنوع است و متناسب با نوع موضوع فعالیت‌شان، امکاناتی را در اختیار کاربر قرار می‌دهند، از قبیل: تسهیل ارتباطات مجازی خانوادگی، برقراری ارتباط ارزان و کم‌هزینه، گسترش ارتباطات دوستانه مجازی، تقویت هویت فردی، تقویت بحث و تبادل نظر جمعی و افزایش سطح اطلاع‌رسانی و آگاهی. اما در کنار این قابلیت‌ها، شبکه‌های اجتماعی همراه، کارکردهای آشکار و پنهان منفی متعددی هم دارند؛ از جمله: تغییر در باورها و ارزش‌های مذهبی، بی‌توجهی به روابط و مسئولیت‌های خانوادگی، عدم رعایت احترام متقابل، کاهش اعتماد به دیگران و برقراری ارتباطات سطحی و زودگذر (زمانی، ۱۳۹۷: ۴۷).

نسل و مناسبات نسلی

در یک تعریف جامع از «نسل» می‌توان گفت: «یک نسل، به افرادی که در یک دوره تاریخی یکسان متولد شده‌اند، اشاره دارد؛ کسانی که در یک فضای اجتماعی-تاریخی یکسان، زندگی می‌کنند و از تجربیاتی مشابه در سال‌های شکل‌گیری هویت‌شان برخوردارند» (تابش و قاسمی‌سیانی، ۱۳۹۰: ۴۷). به باور آزاد ارمکی، در تعبیر جامعه‌شناسانه، مفهوم نسل، همچون «روابط بین‌نسلی» در نظر گرفته می‌شود؛ مفهوم روابط بین‌نسلی با مناسبات نسلی یکسان است، زیرا درحالی‌که نسل به کنشگر اطلاق می‌شود، روابط بین‌نسلی به وضعیتی تعاملی و یا تقابلی گفته می‌شود. نسل‌ها در موقعیت‌هایی قرار می‌گیرند و این موقعیت‌ها دارای ساختار هستند، در نتیجه، ساختار نسل‌ها با یکدیگر مرتبط، متعامل و یا متعارض است (آزاد ارمکی، ۱۳۸۹: ۱۵).

وجوه گوناگون مناسبات نسلی در چهار مقوله توافقی نسلی، گسست نسلی، تغییر نسلی و شکاف نسلی، قابل بررسی و مطالعه است؛ در تعریف توافقی نسلی می‌توان گفت: در صورتی پیش می‌آید که نسل‌ها براساس بستر واحد فرهنگی

و وحدت رویه، صورت‌های عملی یکسان داشته و توافق اجتماعی و فرهنگی شکل گرفته باشد. گسست نسلی به وضعیتی اطلاق می‌شود که نسل‌ها امکان تعامل و رابطه با یکدیگر را ندارند. تغییر نسلی به معنای قبول حضور هم‌زمان سه نسل مستقل مرتبط با یکدیگر در متن اجتماعی- فرهنگی است. هر نسل با توجه به درک و فهمی که از اوضاع و موقعیت‌های پیرامونی دارد، هویت مستقل یافته و در عین حال نیز به لحاظ حضور هم‌زمان، رابطه تعاملی پیدا می‌کند. شکاف نسلی به معنی وجود تفاوت‌های دانشی، گرایش‌ها و رفتاری بین نسل‌های موجود در خانواده از قبیل والدین و فرزندان، با وجود پیوستگی‌های کلان متأثر از ساختارهای اجتماعی، فرهنگی و تاریخی است (آزاد ارمکی، ۱۳۸۳: ۵۷۳).

نقش شبکه‌های اجتماعی همراه در مناسبات نسلی

رسانه‌ها به عنوان یکی از مهمترین عوامل تأثیرگذار در جامعه‌پذیری نسل‌ها، هم در انتقال میراث فرهنگی و اجتماعی و ارزش‌های سنتی به نسل جدید و هم در تزریق الگوهای نوین به جای فرهنگ‌ها، ارزش‌ها و الگوهای سنتی در مناسبات نسلی تأثیرگذار هستند. به طوری که سنت‌ها را به چالش می‌کشند و به عنوان مانعی در انتقال تجربیات نسل گذشته به نسل جدید عمل می‌کنند (یوسفی، ۱۳۸۸: ۸). با تغییر شرایط فرهنگی، ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی، به عنوان یکی از اصلی‌ترین عناصر فرهنگی، تغییر می‌کنند و بستر را برای ایجاد دگرگونی فراهم می‌آورند (جعفرزاده‌پور، ۱۳۹۶: ۲). مک لوهان (۱۹۷۹-۱۹۱۱) در رویکرد تغییر در فرایند جامعه‌پذیری معتقد است: «زمانی که ما فناوری جدیدی را وارد جامعه‌ای می‌کنیم، آن جامعه را برای همیشه عوض کرده‌ایم و جوانان به دلیل نوگرایی و آمادگی برای پذیرش تازگی‌ها، بیشتر از افراد مسن که افکار و عقایدشان شکل گرفته، تحت تأثیر این تغییرات قرار می‌گیرند». از این رو، نسل الکترونیک یا دیجیتال، نسلی است که به لحاظ اجتماعی و فناوری، آگاه‌تر از نسل والدین به نظر می‌رسد و این مسئله، باعث به وجود آمدن شکاف میان فرزندان مطلع و والدین کم‌اطلاع از این فضا شده و منجر به شکل‌گیری نوعی کم‌ارتباطی یا بد ارتباطی میان روابط آنها شده است (نصیری و بختیاری، ۱۳۹۵: ۱۳۴). کسانی که بیشتر از رسانه استفاده می‌کنند، بر این عقیده‌اند که چیزهایی که در آن، معرفی یا نشان داده می‌شود، بازتاب جهان خارج است، آنها اعتقادات

نقش شبکه‌های اجتماعی همراه در مناسبات نسلی ...

خود را براساس اطلاعات ارائه‌شده توسط رسانه، شکل می‌دهند (جعفرزاده‌پور، ۱۳۹۶: ۱۲). بنابراین، مناسبات نسلی که عملکرد اصلی آن فرهنگ‌پذیری، انتقال ارزش‌های اخلاقی و هویت‌یابی افراد یک جامعه است، مختل شده و تضاد و تنازع بین نسل‌ها منجر به وقوع چندگانگی‌های ارزشی، فرسایش فرهنگی، بحران هویت و زوال اخلاقی جامعه می‌شود (دانش و دیگران، ۱۳۹۳: ۲).

چهارچوب نظری

جامعه شبکه‌ای

کاستلز، از مشهورترین جامعه‌شناسان حوزه جامعه‌شناسی شهری، در نظریه جامعه شبکه‌ای تأکید دارد که جامعه شبکه‌ای، یعنی ساختار اجتماعی غالب و مسلط در عصر اطلاعات، حول شکل‌های نوین زمان و فضا سازمان می‌یابد؛ «زمان بی‌زمان و فضای جریان‌ها و گردش اطلاعات». منظور کاستلز از زمان بی‌زمان، به‌کارگرفتن بی‌وقفه و مداوم فناوری اطلاعاتی ارتباطی نوین برای از میان برداشتن زمان، فشردن سال‌ها و تبدیل آنها به دقیقه و فشردن دقیقه‌ها و تبدیل آنها به لحظه است (مک‌کی و دیگران، ۱۳۹۴: ۵۲). از نظر وی، جامعه شبکه‌ای، جامعه‌ای است که ساختارهای اجتماعی‌اش، پیرامون شبکه‌ها فعال شده، از طریق فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی شکل گرفته و انسان‌ها در پیوند با تولید، مصرف، بازتولید، تجربه‌اندوزی و درک قدرت، آن را معنا می‌دهند که این، به‌صورت فرهنگی تجلی می‌یابد (کاستلز، ۱۳۹۳: ۸۳). از نظر کاستلز، عصر اطلاعات، استقلال فرهنگ را برابر بنیان‌های مادی تجربه ماست؛ به این سبب، فرهنگی که برآمده از یکپارچگی ارتباطات الکترونیک و حاکی از پایان عصر مخاطبان گسترده و شکل‌گیری شبکه‌های تعاملی است، فرهنگ مجاز واقعی و یا واقعیت مجازی است که موجب می‌شود قدرت جریان‌های متکثر و متغیر بر جریان‌های قدرت در مفهوم قدیم آن پیشی بگیرد (کاستلز، ۱۳۹۳: ۲۲).

کاستلز معتقد است اینترنت، جامعه شبکه‌ای را پشتیبانی می‌کند و مهم‌ترین نقش اینترنت، کمک آن به الگوی جدید جامعه مبتنی بر فردگرایی است. شبکه‌های آنلاین، خود، یک جامعه شبکه‌ای هستند که دوستان، خویشاوندان، همسایگان و سایر افراد را به یکدیگر متصل می‌کنند. همچنین کاستلز فواید اجتماعی شبکه‌های

آنلاین را به دو دسته تقسیم می‌کند: الف) حفظ پیوندهای ضعیف: که در نبود اینترنت و شبکه‌های آنلاین ممکن بود در تعادل میان ارزش ارتباط و تلاش لازم برای ملاقات فیزیکی از بین برود؛ ب) حفظ پیوندهای قوی: روابط خانوادگی عصر حاضر در اثر تحرک جغرافیایی و تغییر شکل خانواده متوسط، تضعیف شده است. نظریه جامعه شبکه‌ای، تأثیر شبکه‌های اجتماعی مجازی را بر همه ابعاد زندگی آشکار می‌کند و نشان می‌دهد که چگونه شبکه‌های اجتماعی مجازی، سبب تغییر سبک زندگی افراد شده و نهاد خانواده‌ها را در معرض تغییرات اجتماعی و فرهنگی جدی قرار داده است.

جامعه‌شناختی نسل‌ها

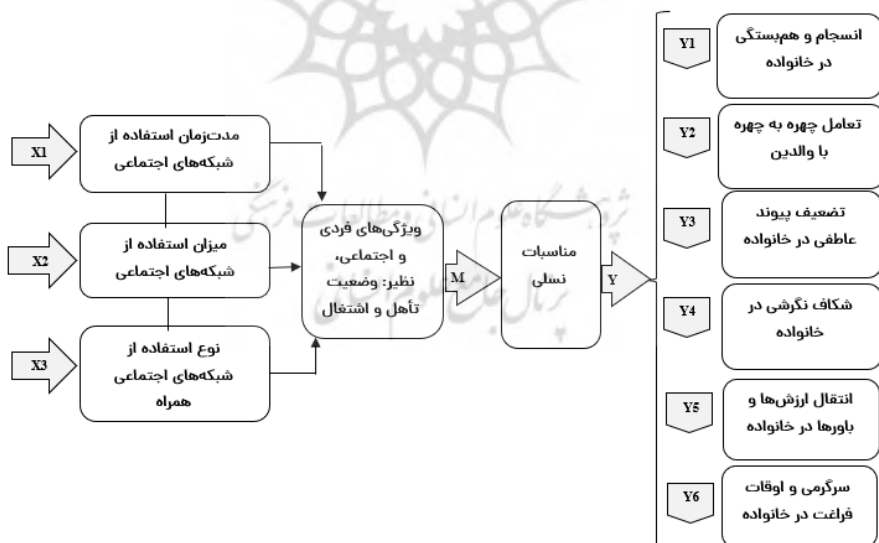
کارل مانهایم را می‌توان نخستین نظریه‌پرداز داندست که برخلاف رویکرد رایج به نسل، به معنای تبارشناسی و هم‌دوره‌ای، مفهوم نسل را به معنای جامعه‌شناختی، براساس ریتم زیست‌شناختی تولد و مرگ به کار برد. وی یکی از راه‌های تعیین تفاوت‌های مهم بین طبقه و نسل را توجه به مفهوم زمان و دوره می‌داند. بنابراین، باید بین هم‌زیستی (افرادی که در زمانی مثل هم زندگی می‌کنند) و هم‌زمانی (افراد همسن) تفاوت قائل شد. از نظر وی، نسل، درگیر سازمان هویت زمانی و حافظه جمعی است و واحد نسلی- که مهم‌ترین بحث اوست- دارای ویژگی‌هایی همچون: محل و موقعیت ساختاری مشترک در جریان اجتماعی و تاریخی، سرنوشت و علقه مشترک براساس طبقه‌بندی اقتصادی- اجتماعی و هویت واحد و خودآگاهی براساس تجربه مشترک است (آزاد ارمکی و غفاری، ۱۳۸۳: ۲۹-۳۰).

نسل از دیدگاه مانهایم، محور محمل انتقال و تداوم و جهت‌گیری فکری و فرهنگ جدیدی است که در بستر اجتماعی و تاریخی ویژه‌ای ریشه دارد که به‌صورت اهداف، نیت‌ها و راه‌حل‌های نو برای مشکلات حیاتی جامعه، به‌صورت تکامل ظهور یک سبک نسلی ظاهر می‌شود که دارای ایده‌ها و تفکرات جدید هستند. نسل‌های نو، ایده‌ها و ارزش‌های خود را چیزی برتر از ارزش‌های مربوط به جریان‌های ایدئولوژیک و فکری می‌دانند و دست به بازتعریف افکار و ایدئولوژی‌های رایج می‌زنند که منجر به تعارض فکری و عقیدتی با نسل‌های پیشین آنها خواهد شد. به‌عقیده مانهایم، نسل‌های نو با تفکرات و اندیشه‌های جدید خود، دست

نقش شبکه‌های اجتماعی همراه در مناسبات نسلی ...

به نوآوری‌های ارزشی، فرهنگی و تولید سبک زندگی نو می‌زنند و ارزش‌ها و باورهای فرهنگی- اجتماعی جامعه خود را با دگرگونی‌های جدی روبه‌رو می‌کنند که معمولاً نسل‌های قبل را که به سبک‌های معمول و جاری اندیشه و عمل، عادت کرده‌اند و ذهنیات و انتظاراتی متفاوت با سبک‌های نو دارند، آشفته و بدبین می‌کند. به این ترتیب، آنها راه‌های تغییرات اجتماعی را هموار کرده و تغییر ارزش‌های قدیم و جدید در هر دور، موجب بروز تعارضات جدی نسلی می‌شود. در نتیجه، نظام آموزشی جدیدی لازم می‌آید که اینان (نسل‌های قبل) را طوری تربیت مجدد کنند که خود را در برابر تغییرات فرهنگی و اجتماعی تازه، نیازمند و بتوانند با آن کنار بیایند. اما اگر جامعه‌پذیری از نسل پیشین به نسل جدید به‌درستی صورت بگیرد، می‌تواند محلی از هم‌گرایی میان نسل‌ها باشد؛ چنان‌که نسل پیشین (به لحاظ سن) به نسل‌های بعدی می‌آموزد و به دلیل تعاملی که با نسل‌های نو دارد، خود نیز فرا می‌گیرد و همین امر، موجب هم‌گرایی ارزش‌ها میان نسل‌ها و افراد جامعه می‌شود (مانهایم، ۱۳۸۰: ۱۱۲).

مدل مفهومی پژوهش به صورت محقق‌ساخته در زیر، بدین شکل است:

شکل ۱. مدل مفهومی پژوهش

فرضیه‌های پژوهش

فرضیه اصلی:

- به نظر می‌رسد میان مدت‌زمان استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه و مناسبات نسلی دانشجویان ارتباطات و حقوق دانشگاه علامه طباطبایی، رابطه معناداری وجود دارد.

فرضیه‌های فرعی:

- به نظر می‌رسد میان ویژگی فردی (وضعیت تأهل) دانشجویان و مناسبات نسلی آنها در خانواده، رابطه معناداری وجود دارد.
- به نظر می‌رسد میان ویژگی اجتماعی (وضعیت اشتغال) دانشجویان و مناسبات نسلی آنها در خانواده، رابطه معناداری وجود دارد.
- به نظر می‌رسد میان مدت‌زمان استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه و نوع مناسبات نسلی دانشجویان، از منظر انسجام و همبستگی در خانواده، رابطه معناداری وجود دارد.
- به نظر می‌رسد میان مدت‌زمان استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه و نوع مناسبات نسلی دانشجویان، از منظر تعامل چهره به چهره با والدین و اعضای خانواده، رابطه معناداری وجود دارد.
- به نظر می‌رسد میان میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه در کاهش فعالیت (رسیدگی به مشغله‌های شغلی و تحصیلی) دانشجویان و تضعیف پیوند عاطفی در خانواده، رابطه معناداری وجود دارد.
- به نظر می‌رسد میان میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه در کاهش فعالیت (تفریح با دوستان) دانشجویان و شکاف نگرشی در خانواده، رابطه معناداری وجود دارد.
- به نظر می‌رسد میان نوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه و نوع مناسبات نسلی دانشجویان، از منظر انتقال ارزش‌ها و باورها در خانواده، رابطه معناداری وجود دارد.

نقش شبکه‌های اجتماعی همراه در مناسبات نسلی ...

- به نظر می‌رسد میان نوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه و نوع مناسبات نسلی دانشجویان، از منظر سرگرمی و اوقات فراغت در خانواده، رابطه‌ی معناداری وجود دارد.

روش پژوهش، جامعه و نمونه آماری

روش تحقیق^۱، چهارچوب عملیاتی یا اقدامات جستجوگرانه برای تحقق هدف پژوهش، به‌منظور آزمودن فرضیه یا پاسخ دادن به سؤالات تحقیق را فراهم می‌آورد (سرمد و دیگران، ۱۳۹۲: ۲۲). این پژوهش با توجه به ماهیت آن، از نظر هدف، در دسته‌ی پژوهش‌های کاربردی^۲ قرار می‌گیرد؛ پژوهش حاضر، کمی^۳ بوده، یعنی روش آن، پیمایش^۴ و ابزار جمع‌آوری آن، پرسش‌نامه است. پرسش‌نامه، بینام و از نوع سؤالات بسته^۵ و براساس مقیاس لیکرت^۶ طراحی شده است، به‌نحویکه امکان پاسخ‌گویی آزادانه به هر یک از گویه‌های پرسش‌نامه فراهم شود و بتواند یکی از پنج گزینه هر گویه را که با دیدگاه پاسخ‌گو همخوانی بیشتری دارد، انتخاب و علامتگذاری کند. با توجه به اینکه موضوع این پژوهش، «نقش شبکه‌های اجتماعی همراه در مناسبات نسلی» است، واحد تحلیل^۷ در این پژوهش را فرد تشکیل می‌دهد. جامعه آماری^۸ پژوهش، تمام دانشجویان دانشکده‌های ارتباطات، حقوق و علوم سیاسی دانشگاه علامه طباطبائی است.

در این پژوهش، برای محاسبه‌ی حجم نمونه آماری^۹ مناسب، از فرمول کوکران استفاده شده است. حجم نمونه پس از محاسبه با استفاده از فرمول کوکران^{۱۰}، با توجه به خطای اندازه‌گیری ۰/۰۵، سطح اطمینان ۰/۹۵، تعداد ۴۰۰ نفر تعیین

1. Research Method

2. Applied Research
3. Quantitative Method
4. Survey
5. Closed-ended question
6. Likert scale
7. Unit of Analysis
8. Statistical Population
9. Statistical Sample Size
10. Cochran Formula

شد. لازم به ذکر است عدم پاسخ‌گویی و یا امکان مخدوش بودن برخی از پرسش‌نامه‌ها پیش‌بینی شده بود، بدین‌منظور، تعداد ۴۲۰ پرسش‌نامه، تکثیر و در اختیار نمونه قرار گرفت و در نهایت پس از بررسی پرسش‌نامه‌های تکمیل‌شده، تعداد ۴۰۰ پرسش‌نامه مناسب و کامل در تحلیل نهایی، مورد بررسی قرار گرفت. در این پژوهش، از روش نمونه‌گیری تلفیقی یا ترکیبی با تکنیک چندمرحله‌ای و سهمیه‌ای استفاده شده است. ابتدا محقق، جامعه آماری را به چندین طبقه تقسیم می‌کند. سپس سهم هر طبقه را مشخص می‌کند و در آخر، به میزانی از نمونه‌هایی که در دسترس هستند، نمونه انتخاب می‌کند که اندازه موردنظر برای هر طبقه، کامل شود (گودرزی، ۱۳۸۸: ۵۷). همچنین در میان این دو دانشکده، ۴۰۰ عدد پرسش‌نامه به‌صورت اتفاقی بین دانشجویان دختر و پسر توزیع شده است.

در این پژوهش، آمار توصیفی و آمار استنباطی، مورد استفاده قرار گرفته و برای تحلیل داده‌ها و پردازش اطلاعات، از نرم‌افزار آماری «اس.پی.اس.اس»^۱ استفاده شده است. از آمار توصیفی برای تلخیص داده‌ها و در بخش آمار تبیینی و استنباطی نیز با توجه به سطوح سنجش متغیرها و به‌منظور بررسی رابطه بین متغیرهای پژوهش از آزمونهای کای اسکوئر^۲، همبستگی پیرسون^۳، t نمونه‌های مستقل^۴ و آزمون اف (تحلیل واریانس یک‌طرفه) یا آنوا^۵ استفاده شده است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

1. SPSS

2. X^2 : Chi-Squared Test

3. Pearson Correlation

4. Independent Samples T-Test

5 F-Test: ANOVA (Analysis of Variance, One-Way ANOVA)

متغیرهای پژوهش؛ تعاریف نظری و عملی

نام متغیر	تعریف نظری	تعریف عملیاتی
مناسبات نسلی	مناسبات نسلی به آن دسته از روابطی بازمی‌گردد که اعضای متعلق به یک نسل با اعضای نسل‌های پیشین خود در ارتباط هستند. به عبارت دیگر، مناسبات نسلی شیوه‌هایی از انتقال تجربیات و فرهنگ از نسلی به نسل دیگر است که در هر جامعه، با توجه به شیوه‌های فرهنگی خاص همان جامعه شکل می‌گیرد.	در این پژوهش، شش شاخص عمده به‌منظور سنجش مناسبات نسلی دانشجویان مدنظر قرار گرفت که عبارت‌اند از: انسجام و همبستگی در خانواده، تعامل چهره به چهره با والدین و اعضای خانواده، پیوند عاطفی در خانواده، شکاف نگرشی در خانواده، انتقال ارزش‌ها و باورها در خانواده، سرگرمی و اوقات فراغت در خانواده.
مدت‌زمان استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه	عبارت است از مدت‌زمانی از شبانه‌روز (۲۴ ساعت) که فرد از شبکه‌های اجتماعی همراه استفاده می‌کند.	در این پژوهش، مدت‌زمان استفاده کاربران از شبکه‌های اجتماعی همراه به پنج طبقه تقسیم شده است: ۱. کمتر از یک‌ساعت؛ ۲. دوساعت؛ ۳. سه‌ساعت؛ ۴. چهارساعت؛ ۵. پنج‌ساعت و بیشتر.
میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه	عبارت است از مدت‌زمانی که فرد به شبکه‌های اجتماعی همراه دسترسی دارد و از آن استفاده می‌کند.	در این پژوهش، مدت‌زمان استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه بر کاهش دو سطح تأثیرگذار بوده است که عبارت‌اند از: ۱. رسیدگی به مشغله‌های شغلی و تحصیلی؛ ۲. تفریح با دوستان و آشنایان.
نوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه	مقصود، محتوا و امکانات شبکه‌های اجتماعی همراه است که توسط کاربران، مورد استفاده قرار می‌گیرد.	در این پژوهش، محتوا و امکانات مورد استفاده کاربران از شبکه‌های اجتماعی همراه به شش طبقه (اولویت) تقسیم شده است که عبارت‌اند از: اولویت اول: (چت و گفت‌وگوی آنلاین)، اولویت دوم: (خواندن اخبار مختلف شبکه‌های اجتماعی همراه)، اولویت سوم: (فعالیت در شبکه‌های اجتماعی همراه، نظیر اینستاگرام و...)، اولویت چهارم: (خواندن اطلاعات آموزشی و علمی)، اولویت پنجم: (چرخ‌زنی در شبکه‌های اجتماعی همراه برای گذراندن وقت)، اولویت ششم: (دانلود فیلم، عکس، موسیقی از شبکه‌های اجتماعی همراه).

اعتبار و پایایی پژوهش

در این پژوهش، با توجه به اهمیت حصول اطمینان از وسیله جمع‌آوری اطلاعات که پرسش‌نامه است، از روایی محتوای پرسش‌نامه به‌واسطه اعتبار صوری^۲ (بهره گرفتن از نظرات ۱۰ تن از استادان ارتباطات و جامعه‌شناسی و کارشناسان مسلط به حوزه روش‌شناختی) اطمینان حاصل شده است. علاوه بر روایی، پس از تهیه و تدوین معرفیها و طراحی صورت اولیه پرسش‌نامه، مطالعه‌های مقدماتی انجام گرفت. هدف این مطالعه مقدماتی (پیش‌آزمون)^۳، تعیین میزان پایایی^۴ پرسش‌نامه پژوهش بود. این مطالعه بر روی یک نمونه ۴۰ نفری از دانشجویان به اجرا درآمد و بعد از استخراج نمرات مربوط به هر پرسش‌نامه و وارد کردن آنها در نرم‌افزار اس.پی.اس.اس، از آزمون آلفای کرونباخ^۵ استفاده شد که ضریب آلفای محاسبه‌شده مربوط به هر متغیر در جدول زیر آمده است.

جدول ۱: محاسبه ضرایب آلفای کرونباخ

متغیر	آلفای کرونباخ
مناسبات نسلی	٪۸۱
مدت‌زمان استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه	٪۷۲
میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه	٪۷۳
نوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه	٪۷۱

یافته‌های توصیفی

سن: پاسخ‌گویان در هفت گروه سنی دسته‌بندی شدند: ۱۸ تا ۲۱ سال، ۲۲ تا ۲۵ سال، ۲۶ تا ۲۹ سال، ۳۰ تا ۳۳ سال، ۳۴ تا ۳۷ سال، ۳۸ تا ۴۱ سال و ۴۲ تا ۴۵ سال. گروه سنی ۱۸ تا ۲۱ سال، ۵۴ نفر (معادل ۱۵/۵ درصد از پاسخ‌گویان)، گروه سنی ۲۲ تا ۲۵ سال، ۹۵ نفر (معادل ۲۳/۷ درصد)، گروه سنی ۲۶ تا ۲۹ سال، ۱۰۱ نفر (معادل ۲۵/۲ درصد)، گروه سنی ۳۰ تا ۳۳ سال، ۱۰۰ نفر (معادل ۲۵ درصد)، گروه سنی ۳۴ تا ۳۷ سال، ۴۰ نفر (معادل ۱۰ درصد)، گروه سنی ۳۸ تا ۴۱ سال، ۹ نفر (معادل ۲/۴ درصد) و گروه سنی ۴۲ تا ۴۵ سال، ۱ نفر (معادل ۰/۲ درصد)

2.2. Face Validity

بودند.

3.3. Pre-test

جنس: یافته‌های توصیفی حاصل از پژوهش، نشان می‌دهد که ۲۲۹ نفر (معادل ۵۴/۴ درصد)

5.5. Cronbach's Alpha

نقش شبکه‌های اجتماعی همراه در مناسبات نسلی ...

۵۷/۲ درصد) از افراد مورد مطالعه را مردان و تعداد ۱۷۱ نفر (معادل ۴۲/۸ درصد) از افراد تشکیل‌دهنده نمونه آماری پژوهش را زنان تشکیل می‌دهند.

میزان تحصیلات: پاسخ‌گویان در سه مقطع تحصیلی کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکترا مورد مطالعه قرار گرفتند. تعداد دانشجویان مقطع کارشناسی ۱۶۲ نفر بود که معادل ۴۰/۵ درصد از پاسخ‌گویان هستند. دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد ۱۶۸ نفر، معادل ۴۲/۵ درصد و دانشجویان دکترا نیز ۷۰ نفر، معادل ۱۷ درصد هستند.

وضعیت اشتغال: یافته‌های توصیفی حاصل از پژوهش، نشان می‌دهد که ۳۰۸ نفر (معادل ۷۷ درصد) از افراد مورد بررسی، شاغل هستند و تعداد ۹۲ نفر (معادل ۲۳ درصد) از افراد تشکیل‌دهنده نمونه آماری پژوهش شاغل نیستند.

وضعیت تأهل: از بین پاسخ‌گویان شرکت‌کننده در پژوهش، تعداد ۲۶۸ نفر، مجرد (۶۷ درصد) و ۱۳۲ نفر (۳۳ درصد) نیز متأهل هستند.

تحلیل یافته‌ها

در این بخش، یافته‌های پژوهش را از طریق روش‌های آماری توصیفی و آمار استنباطی مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌دهیم. همچنین به بررسی روابط بین متغیرها پرداخته و به نتایج فرضیه‌ها اشاره می‌کنیم.

مدت‌زمان استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه و مناسبات نسلی دانشجویان

بین دو متغیر مدت‌زمان استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه و مناسبات نسلی دانشجویان، براساس آزمون کای اسکور محاسبه شده به میزان ۲۵/۷۶۵ با ۵ درصد خطا و ۹۵ درصد اطمینان، رابطه معنی‌دار وجود ندارد و این فرضیه رد می‌شود. به‌طوریکه مدت‌زمان استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه در طول شبانه‌روز در نوع تعامل و روابط افراد با والدین نقش نداشته است. همچنین می‌توان چنین برداشت کرد که میان مدت‌زمانی که دانشجویان در طول شبانه‌روز صرف شبکه‌های اجتماعی همراه می‌کنند با تعامل و مناسبات بین نسلی میان خود و والدین‌شان، رابطه‌ای وجود ندارد. بیشترین نسبت مدت‌زمان استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه به میزان «دو ساعت» و کمترین نسبت به میزان «کمتر

نقش شبکه‌های اجتماعی همراه در مناسبات نسلی ...

از یک ساعت» ذکر شده است.

جدول ۲. فراوانی و درصد مدت‌زمان استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه و مناسبات نسلی دانشجویان

مدت‌زمان استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه												استفاده از شبکه‌های اجتماعی در تحکیم مناسبات نسلی دانشجویان ارتباطات و حقوق دانشگاه علامه طباطبائی
کل		پنج ساعت و بیشتر		چهار ساعت		سه ساعت		دو ساعت		کمتر از یک ساعت		
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۲۷/۵	۱۱۰	۲۶/۶	۱۷	۲۳	۲۳	۳۰/۱	۲۸	۳۵	۳۶	۱۵	۶	خیلی کم
۹/۲	۳۷	۹/۳	۶	۶	۶	۱۲/۹	۱۲	۹/۷	۱۰	۷/۵	۳	کم
۳۷/۵	۱۵۰	۴۳/۸	۲۸	۴۲	۴۲	۲۸	۲۶	۳۹/۸	۴۱	۳۲/۵	۱۳	تا حدودی
۹/۸	۳۹	۷/۸	۵	۱۳	۱۳	۹/۷	۹	۶/۸	۷	۱۲/۵	۵	زیاد
۱۶	۶۴	۱۲/۵	۸	۱۶	۱۶	۱۹/۳	۱۸	۸/۷	۹	۳۲/۵	۱۳	خیلی زیاد
۱۰۰	۴۰۰	۱۰۰	۶۴	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۹۳	۱۰۰	۱۰۳	۱۰۰	۴۰	جمع
$\chi^2 = 25.765$						d.f = 16			sig = 0.057			

ویژگی فردی (وضعیت تأهل) دانشجویان و مناسبات نسلی آنها در خانواده

درخصوص رابطه میان ویژگی فردی (وضعیت تأهل) دانشجویان و مناسبات نسلی آنها با والدین، به نظر می‌رسد که فرد متأهل، به دلیل کار و مشغله‌های زندگی مشترک، زمان کمتری را برای حضور در کنار والدین- به نسبت فرد مجرد- داشته باشد. از این جهت، این دو متغیر، مورد آزمون قرار گرفت تا مشخص شود که وضعیت تأهل افراد در مناسبات نسلی آنها در خانواده تا چه اندازه نقش دارد. با استناد به نتایج به دست آمده و باتوجه به آزمون کای اسکور محاسبه شده به میزان ۹/۰۵۲ با ۵ درصد خطا و ۹۵ درصد اطمینان، رابطه دو متغیر، معنی‌دار نیست. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که بین ویژگی فردی (وضعیت تأهل) و مناسبات نسلی دانشجویان در خانواده، رابطه معنی‌داری وجود ندارد و این فرضیه رد می‌شود. همچنین در توصیف جدول (۳) باید اظهار داشت: بیشترین نسبت وضعیت تأهل افراد، «مجرد» و کمترین نسبت افراد، «متأهل» ذکر شده و بیشترین نسبت مدت‌زمان گفت‌وگو و تعامل دوسویه دانشجویان با والدین به میزان «متوسط» و کمترین نسبت به میزان «خیلی کم» ذکر شده است. می‌توان چنین

نقش شبکه‌های اجتماعی همراه در مناسبات نسلی ...

برداشت کرد که وضعیت تأهل افراد تأثیر چندانی بر میزان روابط و مناسبات نسلی با والدین ندارد.

جدول ۳. فراوانی و درصد ویژگی فردی (وضعیت تأهل) دانشجویان و مناسبات نسلی آنها در خانواده

وضعیت تأهل						وضعیت مدت‌زمان گفت‌وگو و تعامل دوسویه دانشجویان با والدین
جمع		متأهل		مجرد		
فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	
۲/۸	۱۱	۰	۰	۴/۱	۱۱	خیلی کم
۲۲/۸	۹۱	۲۷/۳	۳۶	۲۰/۵	۵۵	کم
۵۵/۵	۲۲۲	۵۰/۸	۶۷	۵۷/۸	۱۵۵	متوسط
۱۶	۶۴	۱۸/۹	۲۵	۱۴/۶	۳۹	زیاد
۳	۱۲	۳	۴	۳	۸	خیلی زیاد
۱۰۰	۴۰۰	۱۰۰	۱۳۲	۱۰۰	۲۶۸	جمع
$\chi^2 = 9.052$			d.f = 4			sig = 0.060

ویژگی اجتماعی (وضعیت اشتغال) دانشجویان و مناسبات نسلی آنها در خانواده

درباره رابطه میان ویژگی اجتماعی (وضعیت اشتغال) دانشجویان و مناسبات نسلی آنها در خانواده، به نظر می‌رسد که فرد شاغل، به دلیل اشتغال و مشغله‌های شغلی، زمان کمتری را برای حضور در کنار والدین و برقراری ارتباط چهره به چهره با آنها- به نسبت فردی که شاغل نیست- داشته باشد. از این جهت، این دو متغیر، مورد آزمون قرار گرفت تا مشخص شود که وضعیت اشتغال افراد تا چه میزان در مناسبات نسلی آنها در خانواده نقش دارد. بنابر یافته‌های پژوهش و باتوجه به آزمون کای اسکور محاسبه شده به میزان $7/333$ با 5 درصد خطا و 95 درصد اطمینان، رابطه بین دو متغیر، معنی‌دار نیست. به عبارت دیگر، میان ویژگی اجتماعی (وضعیت اشتغال) دانشجویان و مناسبات نسلی آنها در خانواده، رابطه معناداری وجود ندارد و این فرضیه رد می‌شود. همچنین در توصیف جدول (۴) باید اظهار داشت: بیشترین نسبت وضعیت اشتغال در «افراد شاغل» و کمترین نسبت در افرادی است که «شاغل نیستند» و بیشترین نسبت احساس تعلق و نیاز فردی دانشجویان به والدین به میزان «خیلی زیاد» و کمترین نسبت به میزان «متوسط» ذکر شده است.

نقش شبکه‌های اجتماعی همراه در مناسبات نسلی ...

جدول ۴. فراوانی و درصد ویژگی اجتماعی (وضعیت اشتغال) دانشجویان و مناسبات نسلی آنها در خانواده

وضعیت اشتغال						میزان احساس‌تعلق و نیاز فردی دانشجویان به والدین
شاغل نیستم		شاغل هستم		جمع		
فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	
۱۰/۵	۴۲	۸/۷	۸	۱۱	۳۴	خیلی کم
۲۶	۱۰۴	۱۹/۶	۱۸	۲۷/۹	۸۶	کم
۴/۵	۱۸	۸/۷	۸	۳/۲	۱۰	متوسط
۱۸	۷۲	۱۸/۴	۱۷	۱۷/۹	۵۵	زیاد
۴۱	۱۶۴	۴۴/۶	۴۱	۴۰	۱۲۳	خیلی زیاد
۱۰۰	۴۰۰	۱۰۰	۹۲	۱۰۰	۳۰۸	جمع
$\chi^2 = 7.333$			d.f = 4		sig = 0.119	

مدت‌زمان استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه و نوع مناسبات نسلی دانشجویان به‌لحاظ انسجام و هم‌بستگی

درباره رابطه میان مدت‌زمان استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه و نوع مناسبات نسلی دانشجویان، از منظر انسجام و هم‌بستگی در خانواده، می‌توان گفت که با توجه به نظریه جامعه شبکه‌ای، اینترنت، جامعه شبکه‌ای را پشتیبانی می‌کند که در این شبکه‌ها، دوستان و آشنایان و سایر افراد جامعه را می‌توان به یکدیگر متصل کرد. علاوه بر تقویت روابط موجود، می‌تواند به تضعیف روابط درون‌خانوادگی نیز دامن بزند. به‌طوریکه مدت‌زمان استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه می‌تواند باعث به وجود آمدن یک فضای شبه‌واقعی شده، فرصت تعاملات رو در رو را کمتر کند و موجب تضعیف روابط فرد در درون خانواده شود. یافته‌های به‌دست‌آمده از نتایج پژوهش در این خصوص و براساس آزمون کای اسکور محاسبه‌شده به میزان ۴۱/۴۰۴ با یک درصد خطا و ۹۹ درصد اطمینان، رابطه بین دو متغیر، معنی‌دار است. به عبارت دیگر، میان مدت‌زمان استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه و نوع مناسبات نسلی دانشجویان، به‌لحاظ انسجام و هم‌بستگی، رابطه معناداری وجود دارد و فرضیه تأیید می‌شود. درواقع، مدت‌زمانی که دانشجویان در طول شبانه‌روز از شبکه‌های اجتماعی همراه استفاده می‌کنند، در انسجام و هم‌بستگی با والدین نقش دارد. همچنین در توصیف جدول (۵) باید اظهار داشت: بیشترین نسبت از افراد موافق با کاهش میزان هم‌بستگی و انسجام دانشجویان نسبت

نقش شبکه‌های اجتماعی همراه در مناسبات نسلی ...

به خانواده به میزان «دوساعت» و کمترین نسبت به میزان «یک ساعت» بوده و بیشترین نسبت از افراد کاملاً مخالف با کاهش میزان همبستگی و انسجام دانشجویان نسبت به خانواده، به میزان «سه ساعت» و کمترین به میزان «یک ساعت» بوده است.

جدول ۵. فراوانی و درصد مدت‌زمان استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه و نوع مناسبات نسلی دانشجویان به‌لحاظ انسجام و همبستگی

مدت‌زمان استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه												کاهش میزان همبستگی و انسجام دانشجویان نسبت به خانواده از زمان عضویت در شبکه اجتماعی همراه
کل		پنج ساعت و بیشتر		چهار ساعت		سه ساعت		دو ساعت		کمتر از یک ساعت		
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۲/۸	۱۱	۳/۱	۲	۴	۴	۵/۴	۵	۰	۰	۰	۰	کاملاً مخالفم
۲۴/۵	۹۸	۳۷/۵	۲۴	۲۶	۲۶	۱۹/۴	۱۸	۲۶/۲	۲۷	۷/۵	۳	مخالفم
۲۰/۸	۸۳	۶/۲	۴	۲۳	۲۳	۳۰/۱	۲۸	۱۷/۴	۱۸	۲۵	۱۰	تا حدودی
۳۷/۲	۱۴۹	۴۰/۷	۲۶	۳۴	۳۴	۳۱/۱	۲۹	۴۴/۷	۴۶	۳۵	۱۴	موافقم
۱۴/۷	۵۹	۱۲/۵	۸	۱۳	۱۳	۱۴	۱۳	۱۱/۷	۱۲	۳۲/۵	۱۳	کاملاً موافقم
۱۰۰	۴۰۰	۱۰۰	۶۴	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۹۳	۱۰۰	۱۰۳	۱۰۰	۴۰	جمع
$\chi^2 = 41.404$				d.f = 16				sig = 0.000				

مدت‌زمان استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه و نوع مناسبات نسلی دانشجویان از منظر تعامل چهره به چهره با والدین و اعضای خانواده

درخصوص رابطه میان مدت‌زمان استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه و نوع مناسبات نسلی دانشجویان، از منظر تعامل چهره به چهره با والدین و اعضای خانواده، می‌توان چنین برداشت کرد که مدت‌زمان استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه می‌تواند تغییری تأثیرگذار در نوع مناسبات نسلی از نظر تعامل رو در روی افراد به حساب آید. به‌طوریکه یافته‌های به‌دست‌آمده از پژوهش و نتیجه آزمون کای اسکور محاسبه‌شده به میزان ۴۰/۱۷۶ با یک درصد خطا و ۹۹ درصد اطمینان، نشان می‌دهد که رابطه بین دو متغیر، معنی‌دار است. به عبارت دیگر، میان مدت‌زمان استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه و نوع مناسبات نسلی دانشجویان

از لحاظ روابط چهره به چهره با والدین و اعضای خانواده، رابطه معناداری وجود دارد و این فرضیه تأیید می‌شود. گفتنی است مدت‌زمانی که دانشجویان در طول شبانه‌روز از شبکه‌های اجتماعی همراه استفاده می‌کنند، در تعامل رو در رو با والدین و اعضای خانواده تأثیرگذار بوده است. همچنین در توصیف جدول (۶) باید اظهار داشت: بیشترین نسبت افراد موافق با کاهش میزان گفت‌وگو و تعامل رو در رو با والدین و اعضای خانواده به میزان «دوساعت» و کمترین نسبت به میزان «کمتر از یک ساعت» بوده و بیشترین نسبت افراد کاملاً مخالف با کاهش میزان گفت‌وگو و تعامل رو در رو با والدین و اعضای خانواده به میزان «چهارساعت» و کمترین نسبت به «میزان پنج ساعت و بیشتر» بوده است. در این راستا، باید به این امر توجه کرد که ورود تکنولوژی‌های نوین ارتباطی در بستر خانواده و جذاب بودن آن و فعالیت‌هایی که از طریق این شبکه‌ها انجام می‌شود، به نوعی، باعث جذب کاربران به این رسانه‌های اجتماعی شده و این امر سبب تغییر در فضای روابط خانوادگی میان والدین و فرزندان شده است.

جدول ۶. فراوانی و درصد مدت‌زمان استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه و نوع مناسبات نسلی دانشجویان از منظر تعامل چهره به چهره با والدین و اعضای خانواده

مدت‌زمان استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه											کاهش میزان گفت‌وگو و تعامل رو در رو با والدین و اعضای خانواده از زمان عضویت در شبکه‌های اجتماعی همراه	
کل		پنج ساعت و بیشتر		چهار ساعت		سه ساعت		دو ساعت		کمتر از یک ساعت		
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۳	۱۲	۰	۰	۵	۵	۳۲	۳	۲	۲	۵	۲	کاملاً مخالفم
۱۸/۸	۷۵	۲۵	۱۶	۱۹	۱۹	۲۳/۷	۲۲	۱۴/۶	۱۵	۷/۵	۳	مخالفم
۳۳/۸	۱۳۵	۳۶	۲۳	۴۰	۴۰	۴۳	۴۰	۲۱/۳	۲۲	۲۵	۱۰	تا حدودی
۳۵/۲	۱۴۱	۳۲/۸	۲۱	۲۷	۲۷	۲۴/۸	۲۳	۵۱/۴	۵۳	۴۲/۵	۱۷	موافقم
۹/۲	۳۷	۶/۲	۴	۹	۹	۵/۳	۵	۱۰/۷	۱۱	۲۰	۸	کاملاً موافقم
۱۰۰	۴۰۰	۱۰۰	۶۴	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۹۳	۱۰۰	۱۰۳	۱۰۰	۴۰	جمع
$\chi^2 = 40.176$				d.f = 16				sig = 0.001				

میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه در کاهش فعالیت (رسیدگی به مشغله‌های شغلی و تحصیلی) دانشجویان و تضعیف پیوند عاطفی در خانواده

درخصوص رابطه میان میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه در کاهش فعالیت (رسیدگی به مشغله‌های شغلی و تحصیلی) دانشجویان و تضعیف پیوند عاطفی در خانواده، می‌توان چنین برداشت کرد زمانی را که فرد صرف انجام یک پدیده خاص می‌کند، طبیعی است که از انجام سایر فعالیت‌ها کاسته شود. بدین ترتیب، چنانچه فرد، زمان زیادی را صرف استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه و امکانات موجود در آن کند، از سایر فعالیت‌های روزمره خود بازمانده و این احتمال وجود دارد که میزان صمیمیت و پیوند عاطفی‌اش با والدین و دیگر اعضای خانواده کاهش یابد. براساس یافته‌های به دست آمده از پژوهش و با توجه به نتایج آزمون کای اسکوئر محاسبه شده به میزان $11/356$ با 5 درصد خطا و 95 درصد اطمینان، رابطه بین دو متغیر، معنی‌دار است. به عبارت دیگر، میان میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه (رسیدگی به مشغله‌های شغلی و تحصیلی) و نوع مناسبات نسلی دانشجویان، از منظر تضعیف پیوند عاطفی در خانواده، رابطه معناداری وجود دارد و فرضیه موردنظر در این سطح اثبات می‌شود. همچنین در توصیف جدول (۷) باید اظهار داشت: بیشترین نسبت از افراد موافق با کاهش میزان صمیمیت و پیوند عاطفی با والدین و دیگر اعضای خانواده، به میزان «خیر» و کمترین نسبت به میزان «بله» ذکر کرده‌اند و نیز بیشترین و کمترین نسبت از افراد کاملاً مخالف با کاهش میزان صمیمیت و پیوند عاطفی با والدین و دیگر اعضای خانواده به میزان برابر ذکر کرده‌اند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

نقش شبکه‌های اجتماعی همراه در مناسبات نسلی ...

جدول ۷. فراوانی و درصد میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه در کاهش فعالیت (رسیدگی به مشغله‌های شغلی و تحصیلی) دانشجویان و تضعیف پیوند عاطفی در خانواده

آیا میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه، در کاهش فعالیت رسیدگی به مشغله‌های شغلی و تحصیلی نقش دارد؟						کاهش میزان صمیمیت و پیوند عاطفی با والدین و اعضای خانواده از زمان عضویت در شبکه‌های اجتماعی همراه
بله		خیر		جمع		
فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	
۱	۵/۶	۱	۵/۴	۲	۵/۵	کاملاً مخالفم
۳۵	۲۵/۵	۳۳	۱۴/۴	۶۸	۱۷	مخالفم
۲۷	۱۵/۸	۶۵	۲۸/۴	۹۲	۲۳	تا حدودی
۸۵	۴۶/۸	۸۶	۳۷/۶	۱۶۶	۴۱/۵	موافقم
۲۸	۱۶/۳	۴۴	۱۹/۲	۷۲	۱۸	کاملاً موافقم
۱۷۱	۱۰۰	۲۲۹	۱۰۰	۴۰۰	۱۰۰	جمع
		d.f = 4		$\chi^2 = 11.356$		sig = 0.023

میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه در کاهش فعالیت (تفریح با دوستان و آشنایان) دانشجویان و شکاف نگرشی در خانواده

به نظر می‌رسد میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه که در کاهش اوقات فراغت افراد نقش داشته، فضای نگرشی و عقیدتی میان افراد و اعضای خانواده را کمرنگ کرده و بر گسیختگی عاطفی میان والدین و فرزندان دامن زده است. نتایج نشان می‌دهد میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه که در کاهش تفریح با دوستان تأثیرگذار بوده، بر فضای نگرشی و عقیدتی میان افراد و اعضای خانواده تأثیر چندانی بر جای نداشته است. باتوجه به آزمون کای اسکوئر محاسبه‌شده به میزان ۷/۷۳۸ با ۵ درصد خطا و ۹۵ درصد اطمینان، رابطه دو متغیر، معنی‌دار نیست. به عبارت دیگر، میان میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه (تفریح با دوستان و آشنایان) و نوع مناسبات نسلی دانشجویان، از منظر شکاف نگرشی در خانواده، رابطه معناداری وجود ندارد و فرضیه موردنظر در این سطح، رد می‌شود. همچنین در توصیف جدول (۸) باید اظهار داشت: بیشترین نسبت میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه که در کاهش فعالیت (تفریح با دوستان و آشنایان) نقش دارد، به میزان «خیر» و کمترین نسبت به میزان «بله» ذکر شده و نیز بیشترین نسبت افزایش میزان شکاف نگرشی و گسیختگی عاطفی

نقش شبکه‌های اجتماعی همراه در مناسبات نسلی ...

در خانواده، به میزان «موافق» و کمترین نسبت به میزان «کاملاً مخالف» ذکر شده است.

جدول ۸. فراوانی و درصد میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه در کاهش فعالیت (تفریح با دوستان و آشنایان) دانشجویان و شکاف نگرشی در خانواده

آیا میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه، در کاهش فعالیت تفریح با دوستان و آشنایان نقش دارد؟						افزایش میزان شکاف نگرشی و گسیختگی عاطفی (میان والدین و فرزندان) با عضویت در شبکه‌های اجتماعی همراه
بله		خیر		جمع		
فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	
۰	۰	۲	۰/۶	۲	۰/۵	کاملاً مخالف
۱۹	۲۲/۶	۵۵	۱۷/۴	۷۴	۱۸/۵	مخالفم
۳۳	۳۹/۳	۸۹	۲۸/۲	۱۲۲	۳۰/۵	تا حدودی
۲۵	۲۹/۸	۱۲۴	۳۹/۲	۱۴۹	۳۷/۳	موافقم
۷	۸/۳	۴۶	۱۴/۶	۵۳	۱۳/۲	کاملاً موافقم
۸۴	۱۰۰	۳۱۶	۱۰۰	۴۰۰	۱۰۰	جمع
$\chi^2 = ۷/۷۳۸$		$d.f = ۴$		$\text{sig} = ۰/۱۰۲$		

نوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه و نوع مناسبات نسلی دانشجویان، از منظر انتقال ارزش‌ها و باورها در خانواده

درخصوص رابطه میان نوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه و نوع مناسبات نسلی دانشجویان، از منظر انتقال ارزش‌ها و باورها در خانواده، می‌توان گفت که براساس مدل شبکه، شبکه‌های اجتماعی همراه، امکاناتی منحصر به فرد را برای برقراری ارتباط با افراد فراهم آورده است. از جمله این امکانات می‌توان به دسترسی به اطلاعات آموزشی و علمی، خواندن اخبار مختلف شبکه‌های اجتماعی همراه، چت و گفت‌وگوی آنلاین، دانلود فیلم، عکس و موسیقی از شبکه‌های اجتماعی همراه، فعالیت در شبکه‌های اجتماعی همراه نظیر اینستاگرام و ... و چرخ‌زنی در شبکه‌های اجتماعی همراه برای گذراندن وقت، اشاره کرد که چنین امکاناتی، می‌تواند زمینه ارتباط گسترده‌تری را برای کاربران با دیگر افراد آشنا و ناآشنا فراهم آورد. اما همین امکانات اجتماعی- مجازی می‌تواند بر فرهنگ و ارزش‌های خانواده تأثیر گذاشته و سنت‌های پیشین نسل‌های گذشته را کمرنگ

کند. به تعبیر رایزمن^۱، رسانه‌ها قادر به تغییر سنت‌ها و ایجاد اختلاف ارزشی بین خانواده‌ها هستند، به‌گونه‌ای که فرد در پی حذف روابط سنتی و پابرجای خانوادگی و خویشاوندی است و در برابر رسانه‌ها و گردانندگان قدرتمند آن و همچنین وسوسه‌های ناشی از آن آسیب‌پذیر است. در این میان، باید در نظر داشت که نوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه، می‌تواند در اثرات آن نقش داشته باشد. یافته‌های به‌دست‌آمده از پژوهش (جدول ۹) و نتایج آزمون کای‌اسکوئر در این زمینه نشان می‌دهد که در فعالیت‌هایی نظیر: خواندن اطلاعات آموزشی و علمی، خواندن اخبار مختلف شبکه‌های اجتماعی همراه، فعالیت در شبکه‌های اجتماعی همراه نظیر اینستاگرام و... و چرخزنی در شبکه‌های اجتماعی همراه برای گذراندن وقت، با ۱ درصد خطا و ۹۹ درصد اطمینان، رابطه بین دو متغیر، معنی‌دار است، اما در همین خصوص، درمورد فعالیت‌هایی نظیر: چت و گفت‌وگوی آنلاین و دانلود فیلم، عکس و موسیقی از شبکه‌های اجتماعی همراه، با ۵ درصد خطا و ۹۵ درصد اطمینان، رابطه بین دو متغیر، معنی‌دار نیست. با استناد به نتایج این پژوهش، فعالیت چت و گفت‌وگوی آنلاین و استفاده از امکان دانلود فیلم، موسیقی و عکس به‌عنوان امکانات شبکه‌های اجتماعی همراه، در انتقال ارزش‌ها و باورهای خانوادگی تأثیر چندانی نداشته، اما فعالیت‌های دیگر نظیر: دسترسی به اطلاعات آموزشی و علمی، خواندن اخبار مختلف شبکه‌های اجتماعی همراه، فعالیت در شبکه‌های اجتماعی همراه نظیر اینستاگرام و... و چرخزنی در این شبکه‌ها برای گذراندن وقت، در نوع مناسبات نسلی افراد از حیث انتقال ارزش‌ها و باورهای فرهنگی از نسل پیشین (والدین) به نسل امروز (فرزندان) نقش داشته و میزان بهره‌مندی از هر یک از این امکانات دارای اهمیت است.

نقش شبکه‌های اجتماعی همراه در مناسبات نسلی ...

جدول ۹. فراوانی و درصد نوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه و نوع مناسبات نسلی دانشجویان، از منظر

انتقال ارزش‌ها و باورها در خانواده

رابطه میان نوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه و نوع مناسبات نسلی دانشجویان، از منظر انتقال ارزش‌ها و باورها در خانواده															
جمع	اولویت اول: دانشجویان: (جت و گفت‌وگوی آنلاین)		اولویت دوم: دانشجویان: (خواندن اخبار مختلف شبکه‌های اجتماعی همراه)		اولویت سوم: دانشجویان: (فعالیت در شبکه‌های اجتماعی نظیر اینستاگرام و...)		اولویت چهارم: دانشجویان: (دسترسی به اطلاعات آموزشی و علمی)		اولویت پنجم: دانشجویان: (چرخ‌زنی در شبکه‌های اجتماعی همراه برای گذراندن وقت)		اولویت ششم: دانشجویان: (دانلود فیلم، عکس و موسیقی از شبکه‌های اجتماعی همراه)				
	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی			
جمع	۱	۰/۹	۰	۰	۱	۲/۳	۰	۰	۰	۰	۳	۴/۵	۵	۱/۲	سستی نسبت به باورها و ارزش‌های والدین با عضویت در شبکه‌های اجتماعی همراه کاملاً مخالفم
	۲۳	۲۲/۸	۱۸	۲۲/۵	۸	۱۸/۱	۶	۱۱/۸	۵	۸/۷	۱۸	۲۷/۳	۷۸	۱۹/۵	مخالقم
	۲۴	۲۳/۸	۱۷	۲۱/۳	۶	۱۳/۷	۱۲	۲۳/۶	۱۷	۲۹/۳	۲۵	۳۷/۹	۱۰۱	۲۵/۳	تاحدودی
	۳۳	۳۲/۶	۲۰	۲۵	۱۷	۳۸/۷	۱۹	۳۷/۲	۲۷	۴۶/۵	۱۸	۲۷/۳	۱۳۴	۳۳/۵	موافقم

نقش شبکه‌های اجتماعی همراه در مناسبات نسلی ...

ادامه جدول ۹. فراوانی و درصد نوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه و نوع مناسبات نسلی دانشجویان، از

منظر انتقال ارزش‌ها و باورها در خانواده

رابطه میان نوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه و نوع مناسبات نسلی دانشجویان، از منظر انتقال ارزش‌ها و باورها در خانواده														
اولویت اول دانشجویان: (جت و گفت‌وگویی آنلاین)		اولویت دوم دانشجویان: (خواندن اخبار مختلف شبکه‌های اجتماعی همراه)		اولویت سوم دانشجویان: (فعالیت در شبکه‌های اجتماعی همراه نظیر اینستاگرام و...)		اولویت چهارم دانشجویان: (دسترسی به اطلاعات آموزشی و علمی)		اولویت پنجم دانشجویان: (چرخ‌زنی در شبکه‌های اجتماعی همراه برای گذراندن وقت)		اولویت ششم دانشجویان: (دانلود فیلم، عکس و موسیقی از شبکه‌های اجتماعی همراه)		نوع استفاده از امکانات شبکه‌های اجتماعی همراه، براساس اولویت‌ها		
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی			
۲۵	۱۹/۹	۲۵	۳۱/۲	۱۲	۲۷/۲	۱۴	۲۷/۴	۹	۱۵/۵	۲	۳	۸۲	۲۵/۵	سستی نسبت به باورها و ارزش‌های والدین با عضویت در شبکه‌های اجتماعی همراه کاملاً موافقم
۱۰۰	۱۰۱	۱۰۰	۸۰	۱۰۰	۴۴	۱۰۰	۵۱	۱۰۰	۵۸	۱۰۰	۶۶	۴۰۰	۱۰۰	
		$\chi^2 : ۲۸/۹۸۱$		$\chi^2 : ۴۰/۴۵۳$		$\chi^2 : ۵۴/۵۳۶$		$\chi^2 : ۴۴/۵۵۸$		$\chi^2 : ۱۴/۵۷۲$		$\chi^2 : ۲۸/۱۰۲$		آماره
		۲۰ : d.f		۲۰ : d.f		۲۰ : d.f		۲۰ : d.f		۲۰ : d.f		۲۰ : d.f		
		۰/۰۸۸ : sig		۰/۰۰۴ : sig		۰/۰۰۰ : sig		۰/۰۰۱ : sig		۰/۰۰۳ : sig		۰/۱۰۷ : sig		

نوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه و نوع مناسبات نسلی دانشجویان، از منظر سرگرمی و اوقات فراغت در خانواده

درباره رابطه میان نوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه (دسترسی به اطلاعات آموزشی و علمی و مطالعه آنها، خواندن اخبار مختلف شبکه‌های اجتماعی همراه، جت و گفت‌وگویی آنلاین، دانلود فیلم، عکس و موسیقی از شبکه‌های اجتماعی همراه، فعالیت در شبکه‌های اجتماعی همراه نظیر اینستاگرام، چرخ‌زنی در شبکه‌های اجتماعی همراه برای گذراندن وقت) و نوع مناسبات نسلی دانشجویان، از منظر سرگرمی و اوقات فراغت در خانواده، می‌توان چنین برداشت کرد که با توجه به امکانات گسترده و جذاب‌کننده شبکه‌های اجتماعی همراه و استفاده بسیاری از افراد از این شبکه‌ها، با ۱ درصد خطا و ۹۹ درصد اطمینان، رابطه بین دو متغیر در تمامی امکانات ذکرشده، معنی‌دار است. در این راستا، به نظر می‌رسد که

نقش شبکه‌های اجتماعی همراه در مناسبات نسلی ...

نوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه در سرگرمی و اوقات فراغت افراد نقش داشته و استفاده از این شبکه‌ها، توانسته میزان سرگرمی و اوقات فراغت افراد را در درون خانواده کاهش دهد (توضیحات بیشتر در جدول ۱۰).

جدول ۱۰. فراوانی و درصد نوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه و نوع مناسبات نسلی دانشجویان، از منظر سرگرمی و اوقات فراغت در خانواده

رابطه میان نوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه و نوع مناسبات نسلی دانشجویان، از منظر سرگرمی و اوقات فراغت در خانواده														
نوع استفاده از امکانات شبکه‌های اجتماعی همراه، براساس اولویت‌ها	اولویت اول: دانشجویان: (چت و گفت‌وگوی آنلاین)		اولویت دوم: دانشجویان: (خواندن اخبار مختلف شبکه‌های اجتماعی همراه)		اولویت سوم: دانشجویان: (فعالیت در شبکه‌های نظیر اینستاگرام و...)		اولویت چهارم: دانشجویان: (دسترسی به اطلاعات آموزشی و علمی و مطالعه آنها)		اولویت پنجم: دانشجویان: (چرخ‌زنی در شبکه‌های اجتماعی همراه برای گذراندن وقت)		اولویت ششم: دانشجویان: (دانلود فیلم، عکس و موسیقی از شبکه‌های اجتماعی همراه)			
	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد		
کاهش میزان تفریح و سرگرمی با خانواده در هنگام اوقات فراغت کاملاً مخالفم	۶	۵	۰	۰	۳	۷/۴	۱	۱/۹	۰	۰	۳	۴/۸	۱۳	۳/۲
کاهش میزان تفریح و سرگرمی با خانواده در هنگام اوقات فراغت مخالفم	۲۵	۲۰/۴	۱۱	۱۸	۲	۴/۹	۱۳	۲۵	۲۰	۳۲/۸	۱۳	۲۰/۷	۸۴	۲۱
کاهش میزان تفریح و سرگرمی با خانواده در هنگام اوقات فراغت تاحدودی	۴۵	۳۶/۹	۲۵	۴۱	۲۳	۵۶	۲۲	۴۲/۳	۲۳	۳۷/۸	۲۹	۴۶	۱۶۷	۴۱/۸

نقش شبکه‌های اجتماعی همراه در مناسبات نسلی ...

ادامه جدول ۱۰. فراوانی و درصد نوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه و نوع مناسبات نسلی دانشجویان، از

منظر سرگرمی و اوقات فراغت در خانواده

رابطه میان نوع استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه و نوع مناسبات نسلی دانشجویان، از منظر سرگرمی و اوقات فراغت در خانواده														
نوع استفاده از امکانات شبکه‌های اجتماعی همراه، براساس اولویت‌ها	اولویت اول: دانشجویان: (چت و گفت‌وگوی آنلاین)		اولویت دوم: دانشجویان: (خواندن اخبار مختلف شبکه‌های اجتماعی همراه)		اولویت سوم: دانشجویان: (فعالیت در شبکه‌های اجتماعی همراه نظیر اینستاگرام و...)		اولویت چهارم: دانشجویان: (دسترسی به اطلاعات آموزشی و علمی و مطالعه آنها)		اولویت پنجم: دانشجویان: (چرخ‌زنی در شبکه‌های اجتماعی همراه برای گذراندن وقت)		اولویت ششم: دانشجویان: (دانلود فیلم، عکس و موسیقی از شبکه‌های اجتماعی همراه)			
	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	درصد	فراوانی		
کاهش میزان تفریح و سرگرمی با خانواده در هنگام اوقات فراغت	۲۶	۲۱٫۳	۱۲	۱۹٫۷	۶	۱۴٫۷	۱۵	۲۸٫۹	۱۴	۲۲٫۹	۱۶	۲۵٫۴	۸۹	۲۲٫۲
کاهش میزان تفریح و سرگرمی با خانواده در هنگام اوقات فراغت	۲۰	۱۶٫۴	۱۳	۲۱٫۳	۷	۱۷	۱	۱٫۹	۴	۶٫۵	۲	۳٫۱	۴۷	۱۱٫۸
جمع	۱۲۲	۱۰۰	۶۱	۱۰۰	۴۱	۱۰۰	۵۲	۱۰۰	۶۱	۱۰۰	۶۳	۱۰۰	۴۰۰	۱۰۰
آماره	χ^2 : ۴۷٫۰۷۷		χ^2 : ۳۸٫۵۷۸		χ^2 : ۳۷٫۰۱۷		χ^2 : ۵۹٫۵۵۲		χ^2 : ۴۴٫۴۵۸		χ^2 : ۶۲٫۶۴۰			
	: ۲۰ : d.f		: ۲۰ : d.f		: ۲۰ : d.f		: ۲۰ : d.f		: ۲۰ : d.f		: ۲۰ : d.f			
	: sig/۰۰۱		: sig/۰۰۸		: sig/۰۱۲		: sig/۰۰۰۵		: sig/۰۰۱		: sig/۰۰۰۵			

یافته‌های تبیینی و استنباطی

۱. باتوجه به آزمون هم‌بستگی پیرسون محاسبه‌شده به میزان ۰/۰۱۵- با ۵ درصد خطا و ۹۵ درصد اطمینان (مطابق با جدول ۱۱)، هم‌بستگی بین دو متغیر، منفی و معکوس است. به عبارت دیگر، میان مدت‌زمان استفاده از شبکه‌های

اجتماعی همراه و تحکیم مناسبات نسلی دانشجویان با والدین، همبستگی ناچیز و معکوس وجود دارد.

۲. با توجه به آزمون تی دو نمونه مستقل محاسبه‌شده به میزان $2/563$ با 5 درصد خطا و 95 درصد اطمینان (براساس داده‌های جدول ۱۱)، تفاوت میان زن و مرد، معنی‌دار است. به عبارت دیگر، یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که میان میانگین جنس مذکر به میزان $3/25$ و میانگین جنس مؤنث به میزان $2/93$ از لحاظ مدت‌زمان استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه، تفاوت معنی‌داری وجود دارد. به‌طوریکه میان وضعیت جنسیتی و مدت‌زمان استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه، رابطه معنی‌داری وجود دارد.

۳. براساس نتایج آزمون تحلیل واریانس محاسبه‌شده (منطبق با جدول ۱۱)، به میزان $0/587$ با 5 درصد خطا و 95 درصد اطمینان، تفاوت میان دو میانگین، معنی‌دار نیست. به عبارت دیگر، میان مقطع تحصیلی دانشجویان و مدت‌زمان استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه، تفاوت معنی‌داری وجود ندارد.

۴. با توجه به آزمون تی دو نمونه مستقل محاسبه‌شده به میزان $2/541$ با 5 درصد خطا و 95 درصد اطمینان، تفاوت میان شاغلین و افرادی که شاغل نیستند، معنی‌دار است. به عبارت دیگر، نتایج جدول (۱۱) نشان می‌دهد که میان میانگین افراد شاغل به میزان $3/20$ و میانگین افرادی که شاغل نیستند به میزان $2/83$ از لحاظ مدت‌زمان استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه، تفاوت معنی‌داری وجود دارد. به‌طوریکه میان وضعیت اشتغال و مدت‌زمان استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه، رابطه معنی‌داری وجود دارد.

۵. نتایج آزمون تی دو نمونه مستقل محاسبه‌شده در جدول (۱۱)، به میزان $1/792$ با 5 درصد خطا و 95 درصد اطمینان نشان می‌دهد تفاوت میان افراد مجرد و متأهل، معنی‌دار نیست. به عبارت دیگر، یافته‌های به‌دست‌آمده بیانگر این است که میان میانگین افراد مجرد به میزان $3/19$ و میانگین افراد متأهل به میزان $2/95$ در تحکیم مناسبات نسلی آنها با والدین‌شان از زمان عضویت در شبکه‌های اجتماعی همراه، تفاوت معنی‌دار وجود ندارد. به‌طوریکه میان وضعیت تأهل و تحکیم مناسبات نسلی با والدین از زمان عضویت در شبکه‌های اجتماعی همراه،

نقش شبکه‌های اجتماعی همراه در مناسبات نسلی ...

رابطه معنی‌داری وجود دارد.

جدول ۱۱. یافته‌های حاصل از روابط بین متغیرهای پژوهش

متغیر							(۱): تحکیم مناسبات نسلی دانشجویان با والدین از زمان عضویت در شبکه‌های اجتماعی همراه									
آزمون		پیرسون					نوع رابطه		وجود رابطه							
مدت‌زمان استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه	فراوانی	Sig. (df)		مقدار همبستگی پیرسون		منفی	دارد	نوع تفاوت								
		۰/۷۷۲	۰/۰۱۵													
متغیر							(۲): وضعیت جنسیت دانشجویان و مدت‌زمان استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه									
متغیر	جنسیت	فراوانی		میانگین		انحراف معیار		خطای متوسط								
	مذکر	۲۲۹		۳/۲۵		۱/۲۳۰		۰/۵۸۱								
	مؤنث	۱۷۱		۲/۹۳		۱/۲۳۵		۰/۵۹۴								
آزمون							T نمونه‌های مستقل					نوع تفاوت				
مدت‌زمان استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه	اختلاف میانگین	Sig. (tailed-۲)		درجه آزادی (df)		مقدار آزمون تی		مثبت	دارد	وجود تفاوت						
		۰/۳۱۹	۰/۵۱۱	۳۹۸		۲/۵۶۳										
		۰/۳۱۹	۰/۵۱۱	۳۴۵/۵۷۶		۲/۵۶۱										
متغیر							(۳): مقطع تحصیلی دانشجویان و مدت‌زمان استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه									
آزمون		ANOVA F یا آتوا					نوع تفاوت		وجود تفاوت							
مدت‌زمان استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه	مجموع	درجه آزادی (df)	میانگین	Sig. (df)		مقدار آزمون اف		ندارد	۰/۵۰۸	نوع تفاوت						
				۱/۸۱۰	۲	۰/۹۰۵				۰/۵۸۷						
				۶۱۲/۱۲۸	۳۹۷	۱/۵۴۲										
جمع	۶۱۳/۹۳۷	۳۹۹														
متغیر							(۴): وضعیت اشتغال دانشجویان و مدت‌زمان استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه									
متغیر	وضعیت اشتغال	فراوانی		میانگین		انحراف معیار		خطای متوسط								
	شاغل هستم	۳۰۸		۳/۲۰		۱/۲۵۷		۰/۵۷۲								
	شاغل نیستم	۹۲		۲/۸۳		۱/۱۴۵		۰/۱۱۹								
آزمون							T نمونه‌های مستقل					نوع تفاوت				
مدت‌زمان استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه	اختلاف میانگین	Sig. (tailed-۲)		درجه آزادی (df)		مقدار آزمون تی		مثبت	دارد	وجود تفاوت						
		۰/۳۷۲	۰/۵۱۱	۳۹۸		۲/۵۴۱										
		۰/۳۷۲	۰/۵۰۸	۱۶۲/۱۱۵		۲/۶۷۳										

ادامه جدول ۱۱. یافته‌های حاصل از روابط بین متغیرهای پژوهش

(۵): وضعیت تأهل دانشجویان و مدت‌زمان استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه					
متغیر	وضعیت تأهل	فراوانی	میانگین	انحراف معیار	خطای متوسط
	مجرد	۲۶۸	۳/۱۹	۱/۱۹۸	۰/۰۷۳
	متأهل	۱۳۲	۲/۹۵	۱/۳۱۳	۰/۱۱۴
آزمون	T نمونه‌های مستقل				
	مدت‌زمان استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه	اختلاف میانگین	Sig.(tailed-۲)	درجه آزادی (df)	مقدار آزمون تی
			معناداری		
			۰/۲۳۶	۳۹۸	۱/۷۹۲
واریانس برابر	۰/۲۳۶	۲۴۰/۶۸۴	۱/۷۳۸		
واریانس نابرابر	۰/۲۳۶	۰/۰۸۴			
متغیر	وضعیت تأهل	فراوانی	میانگین	انحراف معیار	خطای متوسط
متغیر	وضعیت تأهل	فراوانی	میانگین	انحراف معیار	خطای متوسط
متغیر	وضعیت تأهل	فراوانی	میانگین	انحراف معیار	خطای متوسط

بحث و نتیجه‌گیری

با گذشت چندین دهه از ظهور اینترنت، تا به امروز، تأثیرات مستقیم و غیرمستقیم این پدیده بر روابط بین نسلی جوانان و والدین در جامعه ایران، چندان مورد مطالعه و بررسی قرار نگرفته است. طبیعی است شبکه‌های اجتماعی همراه به سبب عمر کوتاه خود، بسیار کمتر از سایر پدیده‌های ارتباطی، مورد شناخت و تحلیل قرار گرفته‌اند؛ این در حالی است که در سطح جهان، مطالعه نقش و ماهیت شبکه‌های اجتماعی مجازی و تأثیرات عمده آن، بیشتر از جامعه علمی و پژوهشی ایران مورد استقبال محققان قرار گرفته است. همچنین با توجه به اهمیت فرایندهای بین‌نسلی و تأثیر آن بر حیات جامعه، در جوامع غربی در فواصل زمانی معین، توسط سازمان‌های پژوهشی و دولتی مختلف، پیمایش تحقیقات مرتبط با مناسبات نسلی صورت می‌گیرد، اما در جامعه ایران، تاکنون اینگونه پیمایش‌ها رواج نیافته و نهادینه نشده است. از منظر نوآوری پژوهشی، در ارتباط با نقش شبکه‌های اجتماعی همراه بر روابط میان نسلی جوانان- به‌ویژه دانشجویان- تاکنون پژوهشی با این مضمون در کشور مطالعه و اجرا نشده است. با وجود این، باید اشاره داشت که برخی از لایه‌های مرتبط با روابط بین‌نسلی، شامل: توافق نسلی، تفاوت‌های نسلی، شکاف نسلی و فاصله نسلی، در پاره‌ای از تحقیقات پیشین، مورد مطالعه و سنجش قرار گرفته است. در دوره‌ای که در آن، دانش و اطلاعات با سرعت بسیاری تولید و بازتولید می‌شود، طبیعی است که افراد، نیاز مبرمی به حضور در شبکه‌های اجتماعی همراه را بیش از پیش احساس کنند. همچنین این شبکه‌ها تأثیری غیرقابل‌انکار بر نحوه ارتباط و تعامل افراد با

یکدیگر می‌گذارند؛ به‌طوریکه در عرصهٔ خانواده- که یکی از مهم‌ترین بنیان‌های اولیهٔ جامعه است- تأثیر شبکه‌های اجتماعی همراه بر مناسبات نسلی فرد با والدین، بیش از گذشته، به صورت آشکارا نمایان می‌شود. چرا که استفاده از این شبکه‌ها، تأثیری مستقیم بر ارتباط و تعامل بین‌نسلی میان والدین و فرزندان بر جای گذاشته است.

با تأمل بر یافته‌های کمی پژوهش، استقبال زیاد از شبکه‌های اجتماعی همراه- به‌ویژه شبکه‌های خارجی- در بین کاربران جوان، خود، نشانگر جذابیت است و این امر، می‌تواند مؤید نقش بسزای شبکه‌های اجتماعی در ابعاد مختلف زندگی دانشجویان- به‌ویژه در تعامل با والدین در خانواده- باشد؛ همان‌طور که کاستلز عنوان می‌کند، منطق جامعهٔ شبکه‌ای، در حال سرایت به تمام فضاهای زندگی اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی است. استقبال زیاد کاربران از شبکه‌های اجتماعی همراه- به‌ویژه در میان آقایان به نسبت بانوان جامعهٔ آماری- نشان می‌دهد که افراد مجرد، در این شبکه‌ها فعال‌تر هستند و افراد متأهل و مشغول به کار، با توجه به مسئولیت فردی و خانوادگی، زمان کمتری را صرف حضور در این شبکه‌ها می‌کنند. همچنین با توجه به حضور افراد شاغل که بیش از دو سوم از کاربران شبکه‌های اجتماعی همراه را تشکیل می‌دهند، نشان می‌دهد که آنها بیشترین مدت‌زمان را با توجه به نیازهای شغلی و حرفه‌ای، صرف این شبکه‌ها می‌کنند. نیمی از کاربران شبکه‌های اجتماعی همراه با والدین در ارتباط مستقیم هستند و در کنار آنها و دیگر اعضای خانواده زندگی می‌کنند، به‌طوریکه زمینهٔ تعامل و ارتباط میان دو نسل (والدین و فرزندان) در چنین شرایطی کاملاً فراهم است. بیشترین استفادهٔ کاربران از شبکه‌های اجتماعی، میانگین بین ۲ تا ۴ ساعت در طول شبانه‌روز است؛ به‌طوریکه این مدت‌زمان، ارتباط مستقیمی با کاهش روابط چهره به چهره میان کاربران با والدین و دیگر اعضای خانواده دارد و این خود، مصداق بارز شکلی از جامعهٔ شبکه‌ای است؛ چنین جامعه‌ای، روابط خود را در بین شبکه‌های رسانه‌ای سامان می‌دهد و این شبکه‌ها به‌تدریج، جایگزین شبکه‌های اجتماعی چهره به چهره و ارتباطات انسانی خواهد شد. از این رو، والدین و فرزندان، مدت زیادی از وقت‌شان را کنار هم، اما دور از هم هستند. تداوم این روش، به‌مرور، تمایل اعضای خانواده را برای گفتگو و کاهش می‌دهد، جای ارتباطات چهره به چهره را گرفته و موجب می‌شود که فضای انفرادی، به‌جای فضای جمعی و عاطفی در خانواده، میان فرزندان (نسل جدید) و والدین (نسل قدیم) حاکم شود.

نقش شبکه‌های اجتماعی همراه در مناسبات نسلی ...

علاوه بر این، مدت‌زمان بین ۲ تا ۴ ساعت استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه، می‌تواند در انسجام و همبستگی میان فرزندان و والدین در خانواده تأثیرگذار باشد. نتایج پژوهش نشان می‌دهد افرادی که مدت‌زمان بیشتری را در طول شبانه‌روز، صرف حضور در این شبکه‌ها می‌کنند، احساس همبستگی و مسئولیت‌شان کم‌رنگ‌تر بوده و وابستگی میان خود و والدین را کمتر احساس می‌کنند. گسترش این شبکه‌ها، ارتباط مستقیمی با فردگرایی داشته و منجر به دوری از فضای روانی و عاطفی خانواده می‌شود. همان‌طور که آنتونی گیدنز معتقد است: «مهمترین پیامد جهانی شدن، تغییر در تلقی فرد از خود و ظهور فردگرایی جدید است. یکی از مؤلفه‌های مهم فردگرایی، به اعتقاد او، انتخاب است؛ به‌طوریکه فرد در جامعه مدرن با امکانات متنوعی روبه‌رو است و از میان آنها به انتخاب می‌پردازد» (خالدی، مهدوی و ساروخانی، ۱۳۹۵).

براساس یافته‌های پژوهش، به دلیل حضور کاربران در شبکه‌های اجتماعی همراه و میزان استفاده از آن، امکان برقراری روابط رو در رو با والدین و رسیدگی به مشغله‌های تحصیلی و شغلی آنها کاهش یافته است. رواج سرگرمی‌های مجازی و دیجیتال، می‌تواند ترویج‌کننده فراغت منفعل و تعاملات کمتر جوانان با اعضای خانواده باشد، ضمن اینکه بالقوه و به‌واسطه تسلط بیشتر جوانان به زبان و فناوری، این رسانه‌ها می‌توانند مانعی برای ارتباط دوسویه جوانان با والدین خویش نیز باشند.

کاهش اوقات فراغت در میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی همراه، رابطه مستقیمی با کاهش میزان صمیمیت و پیوند عاطفی میان والدین و دیگر اعضای خانواده دارد. به‌زعم مانهایم، افرادی که در نسل‌ها، براساس تجربه‌های مشترک، دیدگاه مشترک دارند، از افرادی که چنین وضعیتی را ندارند، متمایز هستند؛ بر این اساس، افراد در اجتماع مجازی که در این شبکه‌ها تشکیل شده، با علایق و سلیق مشترک، در کنار یکدیگر قرار می‌گیرند، به‌نحویکه در جامعه شبکه‌ای، علایق فرد می‌تواند مکان را درنوردد و با افراد مشابه خود از راه دور ارتباط برقرار کند. همین امر، سبب به وجود آمدن فضای شبه‌واقعی شده و فرد، بیشتر با افراد آشنا و ناآشنایی که دارای اشتراکات نسلی هستند، در فضای مجازی، به ارتباط می‌پردازد. از این رو، کمتر در محافل خانوادگی شرکت کرده و در اوقات فراغت، سرگرم فضای مجازی است. چه بسا والدین و فرزندان، کمتر در فضاهای مشترک فیزیکی، عاطفی،

اطلاعاتی و تفریحی واقعی، حضور یافته و خاطرات مشترکی را با هم تجربه کنند. این کاهش اشتراکات عاطفی، فکری و اطلاعاتی، به تفاوت در عقیده و دیدگاه آنها دامن زده و سرانجام هر کدام از این دو نسل، زندگی را از دید خود تفسیر می‌کنند. همان‌طور که مانهایم اشاره می‌کند، جامعه بشری به‌طور عادی، دارای تغییر و تحول اساسی و جدی است که حاصل آن، ظهور نسل‌هایی با ایده‌ها و تفکرات جدید است. نسل‌هایی نو که ایده‌ها و ارزش‌های خود را به‌منزله امری برتر از ارزش‌های مربوط به جریان‌های ایدئولوژیک و فکری می‌دانند. در چنین جامعه‌ای، به نظر نمی‌رسد جوانان و بزرگسالان، به‌طور معنادار و مکرر، با یکدیگر در کنش متقابل باشند، بلکه جوانان با دیگر جوانان و بزرگسالان با دیگر بزرگسالان در کنش متقابل هستند، در نتیجه مناسبات نسلی بین آنها به‌درستی صورت نمی‌گیرد.

یافته‌ها نشان می‌دهد کاربران شبکه‌های اجتماعی همراه در نوع استفاده از امکانات این شبکه‌ها، بیشترین استفاده را به‌ترتیب از چت و گفتگوی آنلاین، خواندن اخبار و اطلاعات و فعالیت در شبکه‌های اجتماعی همراه نظیر: اینستاگرام و تلگرام و... دارند. به‌طوریکه نوع استفاده از این شبکه‌ها، ارتباط مستقیمی با سستی نسبت به باورها و ارزش‌های والدین در خانواده دارد و چه‌بسا این افراد ارزش‌ها و باورهای نو و جدیدی را در جامعه مدرن تعریف کنند. به عقیده مانهایم، نوآوری‌های ارزشی و فرهنگی و تولید سبک‌های زندگی نو، اساساً از کارکردهای نسل‌های نوظهور تاریخی است. در چنین دورانی، تغییرات فرهنگی و ارزشی، با سرعت بسیاری رخ می‌دهد و میراث‌های فرهنگی و سنتی برجای‌مانده از نسل‌های گذشته، از سوی بخش مهمی از نسل‌های جدید، به چالش کشیده می‌شود. در این راستا، نظام آموزشی جدیدی لازم است که نسل‌های پیشین را به‌گونه‌ای آموزش دهد که خود را در برابر تغییرات فرهنگی تازه نیازمند و بتوانند با آن کنار بیایند. بدین‌سان، رسانه- به‌عنوان منبع نشر و اشاعه نوآوری‌ها و ایده‌های نو- به تعبیر رونالد اینگلهارت (یوسفی، ۱۳۸۶) بر تفاوت ارزشی بین نسل‌ها تأثیرگذار خواهد بود و سبب فاصله گرفتن افراد از سبک زندگی و فرهنگ والدین می‌شود و احتمالاً به ایجاد فاصله نسلی میان آن دو، دامن خواهد زد که می‌تواند سنت‌ها و الگوهای فرهنگی اجتماعی و نسلی جوامع و همچنین روابط نسلی آنها را دستخوش چالش و دگرگونی کند. نوع استفاده کاربران از شبکه‌های اجتماعی همراه، ارتباط مستقیمی با کاهش تفریح و سرگرمی با خانواده در هنگام اوقات فراغت دارد. کاربران جوان این شبکه‌ها در هنگام فراغت خود، بیشتر مشغول به استفاده از امکانات شبکه‌های اجتماعی

نقش شبکه‌های اجتماعی همراه در مناسبات نسلی ...

همراه هستند و کمتر در تفریحات خانوادگی شرکت می‌کنند و این نیز می‌تواند یکی از پیامدهای منفی جامعه‌ی شبکه‌ای باشد؛ به‌طوریکه فرد در کنار والدین و اعضای خانواده قرار گرفته و به‌طور مکرر، به استفاده از امکانات این شبکه‌ها می‌پردازد؛ چه بسا این استفاده، به‌مرور، تبدیل به عادت شده و افراد به‌جای پرداختن به تفریحات خانوادگی، تماشای دسته‌جمعی فیلم و سریال‌های تلویزیونی، رفتن به مکان‌های گردش‌ی به‌صورت دسته‌جمعی، انجام بازی‌های خانوادگی و ... مدت‌زمان زیادی را در فضای مجازی سپری کرده و کوتاه‌ترین مکالمات و ارتباطات فیزیکی و کلامی را با یکدیگر برقرار کنند. باید توجه داشت که شبکه‌های اجتماعی همراه- با توجه به کارکردهای متنوع و ویژگی‌های جدید و جذاب- در زندگی افراد، به‌ویژه جوانان، نقش مهم و غیرقابل انکاری را ایفا می‌کنند. این شبکه‌ها به درون روابط و تعاملات خانوادگی راه یافته و توانستند برخی از مناسبات بین‌نسلی میان نسل پیشین (والدین) و نسل امروز (فرزندان) را دچار دگردیسی کنند. رسانه‌های اجتماعی، از جمله شبکه‌های اجتماعی همراه، روند نوسازی در عرصه‌ی روابط خانوادگی و مناسبات بین نسل‌ها را تسریع و در جهت تضعیف پیوندهای سنتی در خانواده، عمل می‌کنند. با تقویت پیوندهای عاطفی میان والدین و فرزندان و نزدیکی نگرش والدین به عقاید جوانان و گسترش فرهنگ استفاده‌ی بهتر از شبکه‌های اجتماعی همراه، به‌گونه‌ای که این ابزارها در خدمت انسان باشد، نه شکل‌دهنده‌ی رفتار او، می‌توان از بسیاری از عواقب جبران‌ناپذیر در بنیان خانواده، جلوگیری کرد. در پایان، یافته‌های عینی پژوهش را می‌توان در قالب نمودار زیر ارائه کرد:

شکل ۲. نمودار یافته‌های عینی پژوهش

منابع و ماخذ

- آزاد ارمکی، تقی (۱۳۸۹). **جامعه‌شناسی ایران: جامعه‌شناسی مناسبات بین نسلی**، چاپ اول، تهران: نشر علم.
- آزاد ارمکی، تقی؛ و غفاری، غلامرضا (۱۳۸۳). **جامعه‌شناسی نسلی در ایران**، چاپ اول، تهران: پژوهشکده علوم انسانی و اجتماعی جهاد دانشگاهی.
- تابش، رضا؛ و قاسمی‌سیانی، علی‌اصغر (۱۳۹۵). «رویکرد فراتحلیل در مطالعه تأثیر دانشگاه بر مناسبات بین‌نسلی در ایران»، **فصلنامه پژوهش فرهنگی**، سال دوازدهم، شماره ۱۳، صص ۴۱-۷۵.
- جعفرزاده‌پور، فروزنده (۱۳۹۶). «رسانه، ابزاری برای دسته‌بندی نسل‌ها در ایران»، **پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی**، سال هشتم، شماره ۲، صص ۱۰۷-۱۰۱.
- خالدی، اسد؛ مهدوی، سیدمحمدصادق؛ و ساروخانی، باقر (۱۳۹۵). «مطالعه جامعه‌شناختی رابطه بین فناوری‌های نوین ارتباطی و ارتباطات خانوادگی در شهر شیراز»، **فصلنامه پژوهش‌های ارتباطی**، سال بیستوسوم، شماره ۳.
- دانش، پروانه؛ ذاکری نصرآبادی، زهرا؛ و سادات‌عبداللهی، عظیمه (۱۳۹۳). «تحلیل جامعه‌شناختی شکاف نسلی در ایران»، **جامعه‌پژوهی فرهنگی**، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، سال پنجم، شماره ۳، صص ۳۱-۱.
- ذکایی، محمدسعید؛ و ولیزاده، وحید (۱۳۸۸). «فرهنگ جوانان و تلفن همراه»، **فصلنامه تحقیقات فرهنگی ایران**، دوره دوم، شماره ۷، صص ۱۵۲-۱۱۹.
- زمانی، عباس (۱۳۹۴). **خانواده مجازی: مروری بر فرصت‌ها و چالش‌های استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی تلفن همراه**، چاپ اول، اصفهان.
- زمانیان، علی (۱۳۸۷). **تغییرات بنیادین نهاد خانواده در چند دهه اخیر در ایران**، چاپ اول، معاونت پژوهشی دانشگاه آزاد اسلامی.
- سرمد، زهره؛ بازرگان، عباس؛ و حجازی، الهه (۱۳۹۲). **روش تحقیق در علوم رفتاری**، چاپ بیستوپنجم، تهران: انتشارات فروزش.
- شالچی، بهزاد؛ و کلاهی حامد، صبا (۱۳۹۷). «ارتباط ساختاری شکاف میان‌نسلی با اعتیاد به اینترنت در میان نوجوانان»، **فصلنامه خانواده و پژوهش**، سال پانزدهم، شماره ۴۰، صص ۱۱۱-۹۷.
- علیزاده، توحید؛ و محمدی، زریمان (۱۳۹۴). «بررسی نقش رسانه‌های اجتماعی وایبر در برساخت هویت نسلی جوانان»، **فصلنامه علمی مطالعات فرهنگ - ارتباطات**، سال شانزدهم، شماره ۳۲، صص ۱۴۴-۱۱۹.
- غفوری، آرزو؛ و صالحی، کیوان (۱۳۹۹). «تجربه زیسته بزرگسالان از فرصت‌ها و تهدیدهای فضای مجازی»، **فصلنامه علمی مطالعات فرهنگ - ارتباطات**، سال بیستویکم، شماره ۵۱، صفحه ۳۸-۷.
- فتحی، سروش؛ و مطلق، معصومه (۱۳۹۰). «جهانپسندن و فاصله نسلی (مطالعه جامعه‌شناختی فاصله

نقش شبکه‌های اجتماعی همراه در مناسبات نسلی ...

نسلی: با تأکید بر فن‌آوری اطلاعات و ارتباطات)، «**فصلنامه مطالعات راهبردی سیاست‌گذاری عمومی**، دوره دوم، شماره ۵، صص ۱۷۷-۱۴۵.

کاستلز، مانوئل (۱۳۸۵). **عصر ارتباطات: ظهور جامعه شبکه‌ای**، جلد اول، (مترجم: احد علیقلیان و افشین خاکباز)، تهران: انتشارات طرح نو.

کاستلز، مانوئل (۱۳۹۳). **قدرت ارتباطات**، (مترجم: حسین بصیریان جهرمی)، چاپ اول، تهران: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات.

کیان، مریم؛ و قلی‌پور، زهره (۱۳۹۵). «آثار تربیتی شبکه‌های اجتماعی تلفن همراه بر هویت ملی و دینی دانشجویان»، **رسانه‌های اجتماعی و مدیریت بحران، فصلنامه رسانه**، سال بیست‌وهفتم، شماره ۲، صص ۱۲۲-۱۰۵.

گودرزی، سعید (۱۳۸۸). **کاربرد آمار در علوم اجتماعی**، همراه با دستورات SPSS و تفسیر خروجی‌ها، پایان‌نامه دوره کارشناسی ارشد، تهران: دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه علامه طباطبایی.

مانهایم، کارل (۱۳۸۰). **ایدئولوژی و اتوپیا، مقدمه‌ای بر جامعه‌شناسی شناخت**، (مترجم: فریبرز مجیدی)، چاپ اول، تهران: سمت.

مک‌کی، متیو؛ پالگ، کیم؛ و فانینگ، پاتریک (۱۳۹۴). **مهارت‌های زناشویی**، (مترجم: محمد گذرآبادی)، چاپ دوم، تهران: انتشارات رسا.

نصیری، بهاره؛ و بختیاری، آمنه (۱۳۹۵). «آسیب‌شناسی کارکرد تلفن همراه بر خانواده، مناسبات و تعاملات خانوادگی»، **مصرف‌گرایی و اعتیاد به تلفن همراه، پژوهشنامه زنان**، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، سال هفتم، شماره ۴، صص ۱۵۷-۱۳۳.

نیازی، محسن؛ و نصرآبادی، محمد (۱۳۹۰). **جامعه و اینترنت**، چاپ اول، تهران: انتشارات سخنوران.

یوسفی، نریمان (۱۳۸۶). **شکاف بین نسل‌ها: بررسی نظری و تجربی**، تهران: مرکز مطالعات جوانان و مناسبات نسلی پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات اجتماعی جهاد دانشگاهی.

یوسفی، نریمان (۱۳۸۸). **بررسی نقش تلویزیون در روابط نسلی با تأکید بر ارزش‌های فرهنگی**، تهران: مرکز تحقیقات صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران.

Bowe, B. J., & Wohn, D. Y. (2015, July). Are there generational differences? Social media use and perceived shared reality. *In Proceedings of the 2015 International Conference on Social Media & Society* (pp. 1-5).

Chen, Y., Wen, J., & Xie, B. (2012). I communicate with my children in the game: Mediated Intergenerational Family Relationships through a Social Networking Game. *The Journal of Community Informatics*, 8(1).

Muñoz, D., Cornejo, R., Ochoa, S. F., Favela, J., Gutierrez, F., & Tentori, M. (2013, November). Aligning intergenerational communication patterns and rhythms in the age of social media. *In Proceedings of*

the 2013 Chilean Conference on Human-Computer Interaction (pp. 66-71).

Subrahmanyam, K., & Šmahel, D. (2011). Intimacy and the Internet: Relationships with friends, romantic partners, and family members. *In Digital youth* (pp. 81-102). Springer, New York, NY.

Sultana, S. (2017). Social Networking Sites (SNS) and family relationship: A study on youths of Dhaka City. *IOSR Journal of Humanities and Social Science*, 22(4), 46-52.

